

# Man ska inte ge läxa för läxans skull

En studie om utveckling av den rådande läxsituationen

Corceta Acar

Examensarbete på avancerad  
nivå i lärarutbildningen

Höstterminen 2010

Handledare: Margaret Obondo

Examinator: Anita Nordzell

Examensarbete på  
avancerad nivå  
15 högskolepoäng

## SAMMANFATTNING

---

Corceta Acar

Man ska inte ge läxa för läxans skull  
En studie om utveckling av den rådande läxsituationen

2010

Antal sidor: 34

---

Syftet med studien var att jämföra pedagogers uppfattning om läxan som inlärningsmetod och undersöka deras syn på utveckling av läxan för att synliggöra pedagogiska argument som kunde bidra till utveckling av en handlingsplan för läxor. Studien genomfördes med en kvalitativ ansats där den semistrukturerade intervjun och den fokuserade gruppintervjun användes som datainsamlingsmetod. Resultaten av de uppfattningar om läxan som framgick i studien kunde skildras som två motsatta bilder. Den första bilden skildrade läxan som en möjlighet att med olika arbetsformer skapa förutsättningar för lärande och utveckling utanför skolan. Den andra bilden gestaltade läxan som ett redskap att vid behov kunna använda läxan av praktiska skäl för att spara tid åt att skapa lärandesituationer på lektionstid. Oavsett uppfattning upplevdes läxan som en möjlighet. Vidare framkom i studien att dialogen mellan pedagogerna i arbetslaget ansågs vara den avgörande faktorn i frågan om utveckling av läxan. I samband med dialogen i denna studie uppstod fem olika riktningar i diskussionen om utveckling av läxor: eleven som resurs, läxbank, balans och struktur, stöd från föräldrar och stödtid. Den slutsats som studien kom fram till var att dialogen och en pedagogisk diskurs måste förekomma mellan pedagogerna för att kunna generera nya idéer, kunskaper och erfarenheter av läxan eftersom utveckling kretsar kring tillgången till andra människor. Handlingsplan för läxor blev således handling i dialogen.

---

Nyckelord: läxor, läxuppgifter, lärande, utveckling, dialogen

# Innehållsförteckning

1. Inledning.....	5
1.1 Syfte och frågeställningar.....	5
1.2 Begreppsdefinition.....	5
1.2.1 Definition av läxa.....	5
1.2.2 Styrdokument.....	6
2. Litteraturgenomgång.....	6
2.1 Teoretiska utgångspunkter.....	6
2.1.1 Syftet med lärande och utveckling.....	7
2.1.2 Den proximala utvecklingszonen.....	7
2.1.3 Individualisering och samspel.....	8
2.2 Tidigare forskning om läxor.....	9
2.2.1 Läxans positiva effekter.....	10
2.2.2 Läxans negativa effekter.....	12
2.2.3 Läxan som två olika berättelser.....	14
3. Metod.....	15
3.1 Forskningsstrategi.....	15
3.2 Datainsamlingsmetoder.....	15
3.2.1 Semistrukturerad intervju.....	16
3.2.2 Fokuserad gruppintervju.....	16
3.3 Urval och avgränsningar.....	17
3.4 Tillvägagångssätt.....	17
3.5 Databearbetning och analysmetod.....	18
3.6 Reliabilitet och validitet.....	19
3.7 Etiska ställningstaganden.....	19
4. Resultat och analys.....	20
4.1 Uppfattning om läxor.....	20
4.1.1 Läxan kopplad till inläring.....	22
4.1.2 Läxan kopplad till praktiska skäl.....	24
4.1.3 Läxan som två motsatta bilder.....	25

4.2 Utveckling av läxor.....	28
4.2.1 Eleven som resurs.....	29
4.2.2 Läxbank.....	30
4.2.3 Balans och struktur .....	30
4.2.4 Stöd från föräldrar .....	31
4.2.5 Stötid .....	32
4.2.6 Handling i dialog.....	33
5. Diskussion .....	36
5.1 Dialog som handlingsplan .....	37
5.1.1 Slutsats .....	37
5.2 Svagheter och styrkor .....	38
5.2.1 Att forska vidare.....	38
Referenser .....	39
Bilagor .....	40
Bilaga 1. Missivbrev för enskild intervju .....	41
Bilaga 2. Missivbrev för fokusgrupp .....	42
Bilaga 3. Intervjuguide för enskild intervju.....	43
Bilaga 4. Intervjuguide för fokusgrupp .....	44
Bilaga 5. Läckplågan .....	45

# 1. Inledning

Mina upplevelser av läxläsning under perioderna av verksamhetsförlagd utbildning i lärarprogrammet är att läraren som inte ger läxor tas mindre på allvar än den som gör det. Det är ett tryck som kommer både från lärare, föräldrar men även från elever. Läxor handlar därför delvis om seriositet men även professionalitet men det krävs bland annat utbildning i fenomenet läxor för att det ska bli professionellt. Faktum är att på lärarutbildningen förekommer varken föreläsningar eller kurslitteratur som tar upp ämnet läxor. Det pratas väldigt lite om det och framför allt problematiseras läxan sällan (Hellsten, 1997; Westlund, 2004). Dessutom nämns inte begreppet läxor i vare sig läroplanen eller skollagen. Trots det upptar läxor en stor del av lärarens och elevens vardag. Inte förrän blivande lärare tar examen och håller i en klass är läxan plötsligt självklar och oftast ett problem. Lärare såväl lärarstudenter borde reflektera mer kring bl.a. varför läxor ges och vilka typer av uppgifter som är lämpliga som läxor. Dessutom har begreppet läxa stagnerat att det är en självklarhet att tekniken borde utvecklas precis som allt annat i samhället som har en massa forskning bakom sig. Läxor däremot förväntas alla veta vad det är, kunna hantera och arbeta med på ett effektivt sätt. Jag anser därför att mitt val av ämne är intressant för mig som blivande lärare och dessutom för forskningen eftersom studien uppmärksammar ett utvecklat område inom skolvärlden och tidigare forskning inom området inte är så omfattande enligt den svenske läxforskaren Hellsten (2000).

## 1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att jämföra pedagogers uppfattning om läxan som inlärningsmetod, samt att undersöka hur de ser på utveckling av läxan. Meningen är att se vilka pedagogiska argument som kan bidra till utveckling av en handlingsplan för läxor.

Följande frågeställningar har formulerats för att uppnå uppsatsen syfte:

Vilka likheter och olikheter i uppfattningar har pedagogerna om läxor?  
 Hur ser pedagogerna på idén om förbättring och förändring av läxor?  
 Hur resonerar pedagogerna om utveckling av en handlingsplan för läxor?

## 1.2 Begreppsdefinition

Arbetet inleds med en begreppsförklaring av läxa enligt uppslagsverk, pedagogisk litteratur, tidigare forskning och styrdokument.

### 1.2.1 Definition av läxa

Nationalencyklopedins nätupplaga (2010) beskriver läxan som en "avgränsad skoluppgift för hemarbete särsk. om visst textstycke som skall läras in". Dessutom benämns läxan som en hemuppgift när uppgiften ska göras hemma. I Pedagogiska uppslagsboken (1996) definieras läxan som en arbetsuppgift som eleven ska göra på sin fritid. Denna definition motsäger sig själv, enligt Hellsten (2000), därför att det inte kan handla om ledig tid om en arbetsuppgift har getts för att utföras på fritiden. Hellstens definition, "läxa är det arbete som inte sker på lektionstid" (s. 120), innefattar arbetsbördan men inte det som sker i skolan för trots allt är det i skolan som eleven får läxor och förhör. Begreppet läxa avgränsas även av den amerikanska läxforskaren, Cooper (2007), som en arbetsuppgift som läraren ger till sina elever att göra utanför skoltiden men han menar att läxan kan även utföras i skolan.

Westlund (2007) har studerat aktuell forskning om läxor och förklarar att läxa ofta beskrivs i både svensk och internationell forskning som en hemuppgift som ska göras utanför skoltiden, dvs. läxan är synonymt med hemuppgift eller hemarbete. Själv beskriver Westlund läxan på följande sätt:

Läxor är en svärfångad hybrid som finns någonstans i gränslandet mellan uppgift och tid, arbete och fritid, skola och hem, individ och kollektiv. (Westlund, 2004, s. 78)

Hon menar att läxan är ett fenomen som befinner sig i gråzoner mellan olika poler, skola och hem, fritid och arbete, kollektiv och individ, tid och uppgift, och gränserna mellan dessa poler är upplösta och flyter in i varandra. Läxan förflyttar sig i ett spänningsfält och intar olika positioner beroende på elev, klass skola och dess kultur. Därför anser Westlund (2007) att det är svårt att ge läxan en allmängiltig definition.

### 1.2.2 Styrdokument

Hellsten (1997) har undersökt att läxor mest förekommer i Lgr 62 av de gamla läroplanstexterna, Lgr 69 och Lgr 80. Läxor är här kopplade till arbetsfostran och möjligheten att få kunskaper och färdigheter. Dessutom står det att det mesta av arbetsuppgifterna bör göras under skoltiden. I Lgr 69 förespråkas att föräldrarna är involverade för att verka för goda fritidssysselsättningar som kompletterar skolarbetet och skolans undervisning som exempelvis teaterbesök. Hemuppgifter är här frivilliga eftersom större vikt läggs på att eleven använder sin lediga tid åt avkoppling eftersom skoldagarna anses vara långa nog. I Lgr 80 återinförs läxor som hemuppgifter vilket ses som en del av skolans arbetsform och ett sätt att lära eleverna att ta ansvar. Den nuvarande läroplan Lpo 94 nämner inte alls läxor och visar att det inte finns någon lag som styr läxans innehåll och utformning.

## 2. Litteraturgenomgång

Studien bygger på Vygotskys och Deweys teorier därför presenteras först deras tankar och idéer om lärande och utveckling som dessutom ligger till grund för läroplanen, Lpo 94. Detta är väsentligt i jämförelsen om lärarens uppfattning om läxor som inlärningsmetod och i diskussionen om utveckling av läxor. Sedan läggs fokus främst på svensk och amerikans forskning eftersom forskning inom området läxor för det mesta kommer från Sverige och USA. Båda har kommit fram till liknande förklaringar om läxans funktioner men svensk forskning har en kritisk inställning till läxor i allmänhet medan amerikansk forskning även ser läxan som något som kan ge önskvärda effekter hos eleverna.

### 2.1 Teoretiska utgångspunkter

Det har skett en perspektivförändring kring begreppen lära in och lära ut sedan Vygotskys teorier om kunskap influerat skolans styrdokument, vilket har lett till att lärande numera används som begrepp istället (Lagerberg, 2007). Lärande utifrån ett sociokulturellt och pragmatiskt perspektiv innebär att människan lär i interaktion med sin fysiska och sociala omvärld. Människan lär hela livet vilket innebär att lärandet inte sker endast under planerade former, dvs. lärande sker i samspel med andra såväl i skolan som på fritiden. Således kretsar all utveckling kring en medelpunkt, vilket är tillgången till andra människor (Dewey, 1997; Vygotsky, 1978).

### 2.1.1 Syftet med lärande och utveckling

Utgångspunkten för ett sociokulturellt perspektiv är att människan i biologisk bemärkelse inte har utvecklats mycket de senaste millennierna. Utvecklingen ligger däremot i att människan har skapat en kultur och omgivning som består av hjälpmedel, resurser, och utvecklat verksamheter, sociala system för att samarbeta med andra individer som gör att människan måste tillägna sig kunskaper och färdigheter som krävs för att kunna ta del av omgivningen och kulturen eftersom dessa inte har sitt ursprung i människan vid födseln (Vygotsky, 1978).

Grundtanken i ett sociokulturellt perspektiv är således att människan blir delaktig i dessa kunskaper och färdigheter, som byggs upp från generation till generation och är närvarande i det rådande samhället, genom interaktion med andra individer. Det är genom kommunikation som sociokulturella resurser skapas och förs vidare. Vygotskys utvecklingsteori handlar om att människans utveckling är en sociohistorisk process, vilket innebär att fokus inte ligger på människan i sig utan på relationen mellan människa och kultur där samspelet mellan kollektiv och individ står i fokus. Enligt Vygotsky (1978) innebär detta att kunskaper, färdigheter och insikter inte är lagrade i hjärnan utan är integrerade i sociala övningar och erfarenheter. Det är på detta sätt individen är i ständigt utveckling och förändring eftersom det i varje situation finns en möjlighet att anamma kunskaper i samspel med andra människor. Dewey (1997) konstaterar att utveckling är en växande och evig process. Livet är utveckling och processen att utvecklas är målet. Meningen med utbildning är således utveckling och syftet med utbildning är att utveckla individens förmåga till problemlösning och kritiskt tänkande, dvs. att uppföstra dem för vidare utveckling.

Skolverket (2000) förklarar i ett handlingsprogram, inrättad för det livslånga lärandet, att det livslånga lärandet innefattar en helhetssyn på utbildning och betyder att lärande sker i olika miljöer under hela livet, vilket innebär att både formellt och informellt lärande erkänns. Det är alltså skolan som ska lägga grunden för det livslånga lärandet där lusten, motivationen och attityden till utbildning och lärande är avgörande för elevernas förmåga att lära. Rent praktiskt innebär detta att ämnesspecifika kunskaperna inte är tillräckliga utan skolans uppgift är att utveckla elevernas självförtroende och förmåga att klara av förändring som sker i samhället. Framförallt är skolans uppdrag att bevara elevernas lust att lära om eleverna ska klara av de ständigt nya krav på kunskaper som arbetslivet kommer att ställa på dem. Det är individen och insikten att människor har olika behov som skolan måste ha som utgångspunkt.

Genom studierna skall eleverna skaffa sig en grund för livslångt lärande. Förändringar i arbetslivet, ny teknologi, internationaliseringen och miljöfrågornas komplexitet ställer nya krav på människors kunskaper och sätt att arbeta. Eleverna skall i skolan få utveckla sin förmåga att ta initiativ och ansvar och att arbeta och lösa problem både självständigt och tillsammans med andra. (Lpo 94, s. 5)

### 2.1.2 Den proximala utvecklingszonen

Med handledning eller lite stöd från omgivningen kan människan klara av problem som skulle vara svåra att lösa på egen hand. En enkel tanke som i ett större interaktivt och socialt perspektiv kan ge avgörande resultat. Vygotsky (1978) använder begreppet, den proximala utvecklingszonen, för att uttrycka det sociokulturella synsättet på människors lärande och utveckling:

It is the distance between the actual developmental level as determined by independent problem solving and the level of potential development as determined through problem solving under adult guidance or in collaboration with more capable peers. (Vygotsky, 1978, s. 86)

Han delar in individens kompetens i två olika nivåer, den aktuella och den potentiella utvecklingsnivån. Den aktuella utvecklingsnivån är den utveckling som redan ägt rum och den kompetens som individen redan innehar. Den potentiella utvecklingsnivån är nästa steg mot en vidare utveckling som är inom räckhåll för individen (Vygotsky, 1978). Det är vägen till en mognad, likt en blomma som är på väg att slå ut.

Figur 1: Den proximala utvecklingszonen



Det som är viktigt på den potentiella utvecklingsnivån är samspelet med vuxna eller kompetenta individer och här är det inte bara själva hjälpen som är avgörande för utvecklingen utan det individen lär sig genom samarbetet. Genom samspelet kan människor komma upp mot högre nivåer i sin utveckling eftersom det individen klarar med stöd idag, kommer denne att kunna klara på egen hand senare. På så sätt menar Vygotsky (1978) att lärande inte är utveckling i sig utan utveckling sker genom lärande, och det är lärandet som styr utvecklingen.

Every function in the child's cultural development appears twice: first, on the social level, and later, on the individual level; first, between people (interpsychological), and then inside the child (intrapsychological). (Vygotsky, 1978, s. 57)

Lärande äger rum först i samspel mellan människor och sedan som tankeverksamhet inom individen. Teorin bygger på två olika rum, ett rum där interaktioner, dvs. grupparbete, samtal, diskussioner sker och ett annat rum där elevens eget tankearbete och ett inre samtal pågår (Strandberg, 2006). Det är först när lärandet övergår till det inre samtalet och tankearbetet som individuell kunskaps- och personlighetsutveckling sker och de nyvunna kunskaperna sedan kan användas i nya sammanhang.

### 2.1.3 Individualisering och samspel

Deweys och Vygotskijs syn på lärande och utveckling som har varit en inspirationskälla till det sociokulturella perspektivet har influerat rådande skolsystem och styrdokument där sammanhang och mening i lärandet förespråkas, och där elevernas erfarenheter och intressen anses som nödvändiga i undervisningen för att förståelse och åsikter ska växa fram hos varje elev (Säljö, 2000).

Det som är karakteristiskt för Deweys och Vygotskys teorier är interaktion och kommunikation mellan elever och lärare där undervisning inrymmer både individuell och samhällelig kunskapsutveckling där demokratiska värderingar, normer och



kulturell kunskap grundas på samma gång. Det räcker således inte att enbart reproducera eller återskapa för att bevara de kunskaper och färdigheter som tidigare generationer utvecklat i samhället, utan viktigare blir att producera kunskaper för att skapa nya, kreativa lösningar, insikter och tolkningar; och på så sätt överstiga det kulturella och historiska arvet. Det är därför livsnödvärdigt för det demokratiska samhället fortlevnad att forma individer till att vilja tillföra och förändra samhället till det bättre och vilja vara delaktiga för samhällets intresse och inte enbart för det egna själviska vinnings skull. Detta kräver att elever är självmedvetna, självständiga och kritiskt reflekterande och kan samarbeta med andra (Säljö, 2000).

Enligt Säljö (2000) är elevernas roll, i en skola baserad på Deweys och Vygotskys teorier, att aktivt söka efter kunskap i en stimulerande omgivning där eleverna får möjligheten att testa sig fram och experimentera, kritiskt granska, fundera, reflektera och samtala. Utifrån elevernas roll är lärarens roll att vara en vägledare som utmanar och strukturerar elevernas tankar för att stötta eleven i kunskapssökandet. Målet är individualisering vilket innebär att varje elev så småningom börjar ta ansvar för sitt kunskapssökande och lärande, men för att det ska vara möjligt är det viktigt att läraren från början stärker eleverna genom att samtänka och samprata med eleverna, lära eleverna metakognition, för att bygga deras självförtroende till sin förmåga att lösa problem.

De demokratiska principerna att kunna påverka, vara delaktig och ta ansvar skall omfatta alla elever. Elevernas ansvar för att planera och genomföra sina studier samt deras inflytande på såväl innehåll som former skall vara viktiga principer i utbildningen. (Lpo 94, s. 13)

Vidare är elevernas medverkan i målsättningen och målformuleringen av betydelse för elevernas engagemang och motivation i det personliga ansvaret för planering, genomförande och utvärdering av lärandet eftersom det är då elevens tanke-, yttrande- och handlingsfrihet växer. Med andra ord, om eleverna är med och bestämmer vart de ska gå, är det lättare för dem att se hur de ska ta sig dit och hur det kan ske på bästa möjliga sätt, vilket är ett strävansmål i läroplanen (Säljö, 2000).

## 2.2 Tidigare forskning om läxor

Ett utlåtande av Ebbe Lindell (1990), drygt 20 år sedan, om att Sverige bör satsa på skolforskning för att slippa införa bestämmelser om hemarbete, gav inte någon större effekt på svensk forskning. Tio år senare ifrågasatte den svenske läxforskaren, Jan-Olof Hellsten (1997), den låga prioritet som läxor har i den svenska diskursen. I sin litteraturgenomgång, *Läxor är inget att orda om*, visar han att läxor inte nämns i den rådande läroplanen, att lärarutbildningen inte har läxor i någon pedagogikkurs och att det fortfarande knappt finns svensk forskning om läxans utformning och innehåll. Av alla de texter han undersöker är det endast en som problematiserar läxan som inlärningssituation och den slutsats som dras är att den inlärning som försiggår när läxor görs sker med amatörmässiga metoder eftersom dessa utförs utan lärarens handledning. Läxan kritiserar därför som arbetsmetod eftersom skolan tappar rollen som en plats där läraren leder inlärningen och istället får rollen av att förbereda och följa upp inlärningen som utförs i ensamhet.

Den forskning som finns om läxor har kritiserats en hel del i Sverige men även i USA eftersom den främst behandlar effekterna av elevernas akademiska prestationer. I USA kritiserar Etta Kralovec och John Buell (2000) i sin bok, *The end of homework*,

amerikansk forskning eftersom de anser att den endast har fokuserat på skolprestationer vilket gör att det brister i relevans eftersom läxan som ämne omfattar mer än bara prestationer. I Sverige har Eva Österlind (2001), universitetslektor vid högskolan i Gävle, kritiserat svensk forskning. Hon ifrågasätter den allmänna slutsatsen om att läxor antingen har positiva eller negativa effekter.

Hellsten (1997) förklarar att den dominerande forskningen på läxors effekter har gjorts utan att problematisera läxans innehåll, struktur, omfattning, bakgrund och sammanhang. Han menar att detta beror på att det finns en outtalad tanke att läxor gynnar lärande på olika sätt i många avseenden, dvs. läxor värderas högt. Denna tanke förenar många av de studier som har gjorts om läxor, förutom möjligtvis en studie, som har ställt skolans uppgifter mot elevernas inlärningsplaner. Med denna undersökning som undantag, förekommer läxor på olika sätt i en mängd forskning och utvecklingsarbeten men det går att konstatera att det finns en gemensam kritik mot den forskning som gjorts på läxor; nämligen att läxans innehåll, utformning, bakgrund och definition inte har problematiserats utan forskningen har endast varit intresserad av läxans positiva och negativa effekter (Hellsten, 1997; Österlind, 2001; Westlund, 2004).

### 2.2.1 Läxans positiva effekter

Amerikansk forskning som har gjorts av Harris Cooper (2007) visar att ju äldre eleverna är desto bättre effekt har läxor på elevernas prestationer. Studierna visar att gymnasieelever som presterar bättre är elever som gör sina läxor. Positiva effekter av läxor som Cooper (2007) nämner i sin forskning är akademiskt relaterade fördelar som exempelvis att läxor befäster kunskaper och tränar färdigheter, ökar förståelse och kritiskt tänkande, uppmuntrar lärande på fritiden, förbättrar studieteknik och studievänor, hjälper självförtroendet, utvecklar förmågan att organisera tiden. Dessutom ger läxor föräldrarna en möjlighet att få inblick i barnens skolarbete och medverka i dessa. Han har även kommit fram till att föräldrainflytande påverkar elevernas prestationer för de yngre eleverna men ger ingen effekt på högstadieelevers och äldre elevers prestationer.

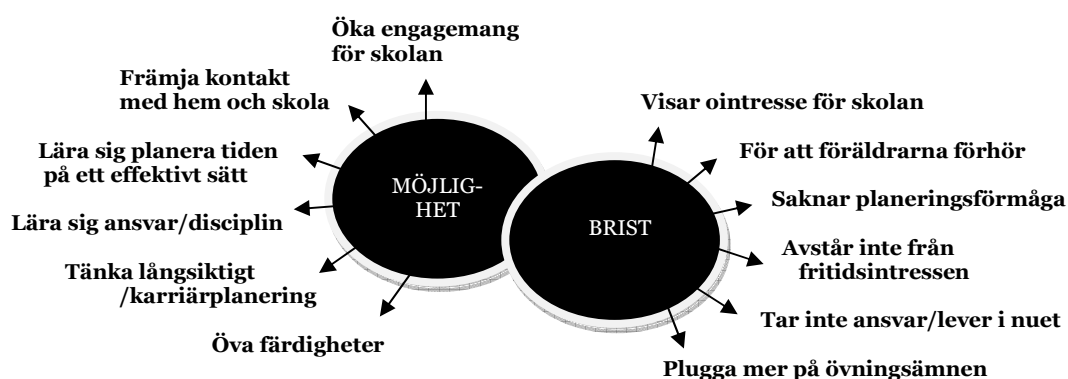
I artikeln, *"Ska jag hjälpa dig med läxan?" – om föräldrars stöd i skolarbetet*, skriver Agneta Nilsson (2008) om den internationella forskningen om föräldraengagemang och dess betydelse på elevernas studieresultat. Hon förklarar att forskning visar att föräldrarnas stöd, förväntningar och positiva inställning till skolarbetet ger mer effekt på elevernas framgång i skolan. Samtidigt har dagens skolor utmaningen att ge alla elever likvärdiga förutsättningar och utbildning oberoende av föräldrarnas inflytande eftersom forskning visar att föräldrarnas utbildningsbakgrund har stor effekt på elevernas prestationer. Hon nämner Lennart Grosin, docent vid Stockholms universitet, som ger tips och råd, samlade i det han kallar för Hemmets läroplan, till föräldrar om hur de ska kunna hjälpa sina barn i deras skolarbete för att alla föräldrar oavsett utbildningsbakgrund ska kunna hjälpa sina barn. Detta för att stödet från föräldrarna är nödvändigt eftersom de allt vanligare självständiga arbeten kräver mer av eleverna och den hjälp som eleverna behöver idag är av annat slag än det föräldrarna behövde förr. Det som forskningen visar är att föräldrarnas roll har gått från att hjälpa med att förhålla till att bl.a. diskutera och fungera som handledare vilket ställer högre krav på föräldrarnas kompetens som professionell ledare bl.a. i pedagogik för att de ska kunna möta sina barns särskilda behov. Trots högre krav på kompetens och trots att skolarbetet är mer

avancerat än tidigare betonas i olika undersökningar att vikten av föräldrarnas stöd i elevernas skolarbete för att de ska lyckas i skolan (Nilsson, 2008).

Nilsson (2008) förklarar i en annan artikel, ”Samarbetsläxor och föräldraintervjuer – två exempel på interkulturellt lärande”, om ett sätt att inkludera föräldrarna i skolarbetet oavsett utbildningsbakgrund; nämligen genom samarbetsläxor där föräldrarna involveras i barnets lärprocesser. Samarbetsläxor startades av Max Strandberg i ett läxprojekt i Kvickenstorpsskolan i Farsta och sedan genomförde han ett forskningsarbete kring samarbetsläxor. Tanken i den läxmodellen är att eleverna samarbetar med föräldrarna och tar med sig deras erfarenheter och kunskaper till skolan genom att intervjua sina föräldrar kring olika teman. På så sätt får eleven se världen från olika perspektiv, vilket ger en variation i lärandet, insikter om liv och samhälle och utvecklar kunskaper och startar en förståelseprocess hos eleverna om kulturell och etnisk mångfald. Dessutom fördjupar det kontakten elever, lärare och föräldrar emellan.

Ingrid Westlund (2004) visar i sin forskning att elevers uppfattning om läxor oftast är en negation av vuxnas tankar om läxor. Vuxna ser oftast läxan som en möjlighet och värderar läxan högt medan eleverna ser läxans förekomst som tecken på personliga brister. Westlunds studier visar därför att Coopers studier som visar läxans positiva effekter har endast ett vuxenperspektiv på läxan. Hon ställer elevernas syn om läxor mot de vuxnas och ger följande beskrivningar:

Figur 2: Vuxnas respektive elevers uppfattning om läxan (tolkning av Westlund, 2004, s. 64)



Oavsett de uppfattningar som finns om läxor är det, enligt Westlund (2004), resultatfixeringen och det ökade ansvarstrycket som oftast ligger till grund som argument för läxors förekomst i svensk skola men även internationellt. Hellsten (1997) förklarar att ett vanligt resonemang om att läxor främjar ansvarstagande är att eleverna ska förberedas för livet efter skolan vilket läxor kan bidra med eftersom elever lär sig att ta ansvar för hemuppgifterna och dessutom får de fundera och reflektera på egen hand. Han menar att det dessutom är ett tydligt strävansmål i läroplanen Lpo 94; att eleverna ska ta ansvar för sina studier.

Österlind (2001) förklarar att det faktiskt går att göra en jämförelse med att ta ansvar för sina studier och att ta hand om sina läxor. Resonemanget är rimligt eftersom det i båda fallen handlar om självdisciplin, tidsorganisering, framtid och framgång. Det finns således en tydlig länk mellan ansvar och läxor för den eleven som inte tar ansvar visar att denne inte kan planera sin tid och genomföra det som planerats vilket

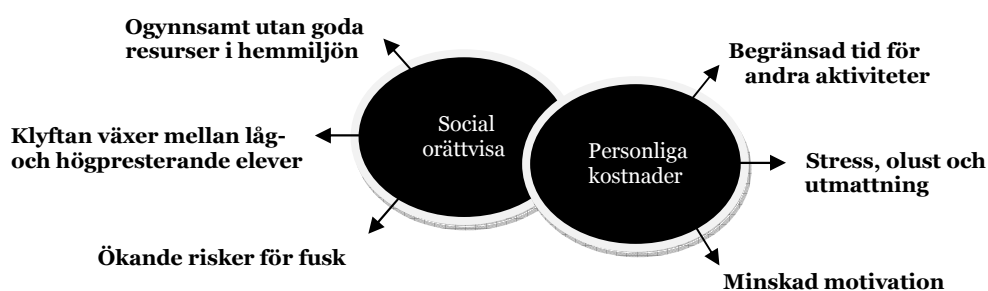
även gäller fritiden. Hon menar att medverkan i planering enligt läroplanen ska leda till större inflytande, därmed ökad motivation och ansvar, vilket på så sätt ger bättre prestationer och resultat (Österlind, 1998). Planering och ansvar hänger samman och kopplas till läxor i skolan, och karriär i arbetslivet. Dessutom visar Coopers (2007) undersökning att det finns ett samband mellan ansvarstagande och de ökade skolprestationerna bland de äldre barnen på gymnasienivå. Han menar att läxor ger icke-akademiskt relaterade fördelar där eleverna fostras till ansvarsfulla och självständiga medborgare.

Frågan om hur barn lär sig i förhållande till läxor har inte intresserat många forskare, enligt Hellsten (1997), men Walberg och Paschal (1994) drar slutsatsen att läxor som är stimulerande, anpassade efter elevernas förutsättningar, förmågor och speglar klassrumsarbetet, dvs. individualiserade läxor, ger bäst effekt. Individualisering i samband med läxor visar att eleverna lär sig bäst om hemuppgifterna är meningsfulla och relevanta för dem. De påpekar att eleverna lär sig bäst om läraren tar hänsyn till de enskilda elevernas förmågor men att samspelet och samtalet mellan eleverna och läraren har betydelse för förståelsen av det de lär sig. Förstår eleverna minns de bättre och på så sätt kan de överföra de nyvunna kunskaperna och färdigheterna till andra situationer. Österlind (1998) ser både positivt och negativt med individualisering och menar att å ena sidan minskar det kollektiva inflytandet, utrymmet för samarbete, diskussioner och samtal, vilket har betydelse för lärandet ur demokrati och sociokulturellt perspektiv; å andra sidan ökar det individuella inflytandet, utrymmet för eleverna att fördjupa sig utifrån egna intressen och arbeta i egen takt utifrån sina egna förutsättningar. Dessutom ökar elevernas metakognitiva kompetens som exempelvis bättre självkännet, i samband med planering och eget ansvar vilket i sin tur kan leda till ökad prestation och självdisciplin. Hon menar att det egna arbetet som läxan innebär kan ses som inskolning till arbetsmarknadens krav på projektbaserade arbeten och tillfälliga uppdrag där självdisciplin, förmåga att prioritera arbetsuppgifter, planera tiden är nödvändiga kvalifikationer för att kunna genomföra arbetet på egen hand (Österlind, 1998).

### 2.2.2 Läxans negativa effekter

De negativa följderna och effekterna för elevernas lärande och prestationer på kort och lång sikt har berörts av få forskare. Westlund (2004) förklarar att det kan bero på den outtalade tanken att läxor är av godo för elevernas lärande och därför ifrågasätts inte läxans status. Hon ger några tänkbart negativa konsekvenser som även Cooper (2007) har med i sin undersökning:

Figur 3: Läxans kostnader (tolkning av Westlund, 2004, s.36)



Westlund (2004) har undersökt att det finns forskning som visar att läxor som görs tillsammans med andra upplevs mer som positiv vilket gör att lärande i sin tur blir mer effektiv och intressant. I hennes egna studier däremot framkommer inte att eleverna gör sina läxor med sina kamrater utan tvärtom att läxläsningen oftast sker i ensamhet. Läxornas kostnader blir därmed mindre egentid och tid med vänner utanför skoltid. Hon menar att utifrån ett elevperspektiv står läxorna i vägen för de sociala målen i läroplanen. De sociala målen bygger på Deweys och Vygotskys teorier där social kompetens, dvs. interaktion och kommunikation mellan elever och lärare är väsentliga för elevernas lärande och utveckling. Utifrån elevernas beskrivning av läxor i jämförelse med de sociala målen, konstaterar Westlund (2004) att läxläsning står i vägen för utvecklandet av social kompetens och medborgarkänsla.

Hellsten (1997) har i sin litteraturgenomgång listat gemenskap och närhet som en av läxans många funktioner. Lärarna påstår att läxor skapar en kontakt mellan skola och hem vilket gör att föräldrarna får en inblick i elevernas skolarbete och kan hjälpa sina barn att växa genom att engagera sig i deras läxor. Han kritiserar detta synsätt på läxor eftersom han menar att hemmiljön många gånger inte är fridfull som lärarna tycks påstå. Kralovec och Buell (2000) anser att läxor är orättvisa eftersom vissa elever har föräldrar som är engagerade och hjälper med läxorna och andra får klara sig själva. Detta menar de sorterar ut eleverna eftersom föräldrarnas engagemang påverkar och är avgörande för elevernas skolprestationer. Cooper (2007) menar att föräldrar som själva har högre utbildning och har högre yrkesstatus påpekar för sina barn betydelsen av bra betyg och goda studievänor för framtiden, vilket påverkar elevernas skolprestationer. Föräldrarna blir förebild för sina barn att imitera och efterlikna. På samma sätt menar Kralovec och Buell (2000) att läxor bidrar till att klyftan mellan de högpresterande och lågpresterande eleverna växer eftersom de högpresterande eleverna kommer från välbärgade hem med stöd från föräldrarna. Samtidigt hävdar Cooper (2007) att även om studier visar att den sociala bakgrunden i familjen påverkar elevernas prestationer och resultat, visar andra studier att familjer med sämre sociala förhållanden som skapar en stimulerande och stöttande arbetsmiljö också kan påverka barnens prestationer på ett positivt sätt. Det som är avgörande menar Westlund (2004) är att läraren har koll på vad det innebär och vilken betydelse det har att eleverna och föräldrarna får större ansvar för elevernas lärande och utveckling.

Fysisk och psykisk utmattning är ännu en orsak till negativ inställning till skolan (Cooper, 2007). Om eleverna får för många läxor samtidigt och blir överexponerade av skoluppgifter, kan läxor utveckla negativa attityder och minskad motivation hos eleverna gentemot skolan, vilket ökar risken för fusk. Gränslöst lärande kallar Westlund (2004) det som ofta förekommer i arbetslivet; nämligen stress som handlar om relationen mellan arbetsuppgiften och tiden som finns till förfogande. En tydlig faktor till stressen hos eleverna är att uppgiften är för svår, stor eller krävande i förhållande till tiden som eleverna har fått att genomföra uppgiften. Med andra ord finns en obalans mellan uppgift och tillgänglig tid som skapar stress. En slutsats hon drar är att lärare ser läxor som en uppgift medan elever ser läxor som brist på tid och för många elever är detta samma sak som stress. Hon anser att lärarens utmaning blir därför att se på läxor som en möjlighet att inspirera ett gränslöst lärande i ett gränsland mellan hem och skola, istället för att fokusera på läxor som tid och uppgift. Även Wahlberg och Paschal (1994) uttrycker att föräldrar och lärare som pressar elever framkallar stress och känslor av hopplöshet vilket kan leda till ångest i värsta fall. Eleverna behöver istället verklighetstroga och relevanta mål som inspirerar

dem att arbeta för sin egen skull. Dessutom upplever elever stress när de försöker hitta en balans mellan fritidsintressen och läxor (Kralovec & Buell, 2000).

En sista negativ konsekvens är att läxor begränsar elevernas fritid. Enligt Westlund (2004) får eleverna begränsad tid för andra aktiviteter eftersom läxor är den tid som tränger in i elevernas friutrymme och eleverna upplever att det inte blir någon tid kvar för annat än läxor. Hon menar att elevernas läxbörda tar ifrån dem deras barndom eftersom de upplever att de har en hel del plikter att uträtta på en alltför kort tid. Cooper (2007) påpekar att förespråkare till fritidsaktiviteter menar att läxor inte är det enda tillfälle då lärande förkommer utan eleverna får kunskaper om livet utanför skolans värld också. Vidare förklarar Westlund (2004) att enligt internationell forskning har läxbördan ökat en hel del sedan 1988, även om den kan skifta från klass till klass. Det som sporrar till fler läxor är det växande ansvarstrycket, resultatfixeringen och tillväxtretoriken i både svenska och internationella skolor. Dessutom anpassar inte lärarna sina läxor sinsemellan vilket bidrar till en obalanserad arbetsbelastning. Det ställs krav på att eleverna ska lära sig organisera sin tid och planera sitt skolarbete men lärarna har i sin tur ansvar att skapa balans mellan de krav som denne ställer och den tid som finns till förfogande eftersom läraren genom läxor har makt att påverka elevernas och föräldrarnas fritid (Hellsten, 1997; Westlund, 2004). I Westlunds (2004) undersökning framkommer att elevernas motvilja till läxor är så stor att de hellre förlänger skoltiden för att hinna göra klart uppgifter de får på lektionen än att på grund av tidsbrist ta hem uppgifterna som läxor. Det är tydligt att gränserna mellan skoltiden och fritiden har överskridits vilket skapar en känsla av att arbetet aldrig tar slut. Hon ger Vygotskys vision som exempel på vad läxor skull kunna ha för funktion; nämligen att skolverksamheten en dag förenas med samhällsverksamhet genom ämnet, dvs. samhällsknyta skolan istället för att omvandla elevers hem och rum till lärorum.

### 2.2.3 Läckans som två olika berättelser

Sammanställningen av de negativa och positiva effekterna visar läckans två olika sidor som Hellsten (2000) delar i en tragisk och romantisk berättelse. Läckan som tragedi är berättelsen om läckan som en rutinuppgift och visar den realistiska skolvardagen där lektionstiden är det som styr arbetet oavsett om eleverna har hunnit avsluta en uppgift eller inte. Det är således läraren som är huvudpersonen som planerar och styr schemat och undervisningen, eleverna har inte inflytande och eget ansvar. Dessutom utgår inte läraren från elevernas förutsättningar och tidigare erfarenheter utan alla elever gör samma saker. Det är ett enformigt arbete utan tydliga mål att uppnå och delar av kunskap presenteras utan någon kontext eller verklighetsanknytning. Kunskap i tragedin handlar om att se och visa fakta vilket kräver att läraren strukturerar tid, rum och verksamhet noggrant. I tragedin blir eleven aldrig färdig eftersom eleverna aldrig når till förståelsen och helhetssynen utan tiden räcker endast till att genomföra arbetet utan att kritiskt granska, tolka och reflektera stoffet. Tragedin kan vara ett självständigt arbete där läraren vill att eleverna söker stoff, sammanställer och reflekterar över dem på ett personligt och kreativt sätt. Trots att eleverna förstår vad de ska göra med uppgiften, löser eleverna den genom att mer eller mindre skriva av läroböcker. Läckan som tragedi förblir således en arbetsuppgift som ska helt enkelt utföras.

Läckan som en romans skildrar Hellsten (2000) som ett utvecklingsprojekt och eleven är huvudpersonen som ska förverkliga sig själv. Här finns ett givet mål där barnet ska

utvecklas till en vuxen person som kan hantera livet utanför skolan. Det är eleven som styr, formar och påverkar sin framtid genom att utnyttja de möjligheter som skolan ger denne. I romansen uppfylls drömmen om att eleven självständigt söker kunskap och tar ansvar för sitt arbete och löser uppgifter på ett kreativt sätt utifrån sina egna erfarenheter och förutsättningar. Lärarens roll som handledare är att vägleda och förse eleverna med uppgifter som överensstämmer med elevernas förutsättningar och hjälper eleverna att förstå väsentliga samband mellan olika kontexter men det är eleven som utför arbetet. Här påbörjas och avslutas uppgifter, och varje läxa och lektion är en del av en helhet vilket innebär att elevernas kunskaper växer och kompletterar tidigare kunskaper som bidrar till förståelsen av hur livet utanför skolan fungerar. I romansen finns utrymmet att fritt studera i egen takt och på eget sätt. Här finns således ett tydligt mål; eleven når helheten när förståelsen av den förenas med det som eleven tidigare har lärt sig och på så sätt blir eleven färdig. Elevinflytande hör hemma i romansen där eleven har huvudrollen i sin egen utvecklingshistoria. Läxan i romansen är självförverkligande genom att styra och driva den egna utvecklingen.

### 3. Metod

Studien har ett hermeneutiskt förhållningssätt och enligt Staffan Stukát (2005), fil. dr i pedagogik på Göteborgs universitet, innebär detta att förståelsen av andra människors livssituation är det väsentliga genom att studera och tolka hur människor kommer till uttryck genom handlingar och språket. Med andra ord är inte förklarandet det intressanta och relevanta för undersökningen utan förståelsen genom tolkning av vad människor säger och gör. I denna studie är det lärarnas röster som framträder och styr forsknings- och analysprocessen.

#### 3.1 Forskningsstrategi

Två vanliga strategier eller riktningar för pedagogiska studier är kvantitativ och kvalitativ forskning (Stukát, 2005). Denna studie bygger på ett kvalitativt tillvägagångssätt eftersom det intressanta i undersökningen var lärarnas personliga uppfattningar, erfarenheter och åsikter om läxan och dess utveckling. Valet av undersökningsmetoden var lämplig för studien eftersom målet med den kvalitativa metoden är att förstå och tolka resultaten till skillnad från den kvantitativa metoden, som är av objektiv och mätbar karaktär, där målet är att generalisera, förklara och tillämpa på fler personer än de som har varit med i undersökningen. Denna studie går således inte att generalisera eftersom endast ett fåtal personer intervjuades för att få en detaljerad och djupstudie av ämnet läxor, vilket visar att undersökningen inte är representativ. Dessutom spelar forskarens förförståelse, dvs. tankar, erfarenheter och känslor, av ämnet en stor roll i analysen (Stukát, 2005). Detta innebär att eftersom denna undersökning bygger på min förmåga i att tolka resultaten finns det inte en korrekt förklaring utan olika slutsatser kan göras beroende på forskare även om samma metod används. Det är mitt sätt att förstå världen och mina tidigare upplevelser om läxor som hela tiden är närvarande i tolkningsprocessen och därför kan studien kritiseras för att vara subjektiv.

#### 3.2 Datainsamlingsmetoder

Valet av metod och ansats styr vad som är möjligt att få veta och intervjuer kan vara trygga men kan även begränsa eftersom frågorna förbereds och utstakas i en

intervjuguide. Martyn Denscombe (2000), professor vid De Montfort universitet, menar att detta kan hämma förmågan att upptäcka många gånger eftersom vägen är redan från början planerad och avgränsad. Jag ville därför använda den semistrukturerade kvalitativa intervjuformen med öppna frågor i de enskilda intervjuerna eftersom målet var att samla detaljerad information från sex lärare för en djupare insikt i deras uppfattning om ämnet läxor. Detta ansåg jag vara möjligt om intervjuerna hade en viss bestämd struktur men var flexibla och öppna nog för att nå den djuphet som ämnades. Fördelen med denna intervjuform var att följdfrågor kunde ges och nya perspektiv kunde framträda vilket gav en oförutsägbar intervju.

Efter de enskilda intervjuerna bestämde jag att använda den fokuserade gruppintervjun som metod. Avsikten med ett andra steg i datainsamlingen var för att få den kollektiva synpunkten på läxor men framförallt för att hämta framför att samla information och idéer om ämnet genom interaktion inom gruppen. Här var inte detaljerna om personerna det relevanta utan den delade förståelsen om läxor. Enligt Victoria Wibeck (2010), docent vid Linköpings universitet, är meningen med fokusgrupper att tillsammans utbyta tankar, diskutera och komma fram till åsikter och idéer eftersom deltagandeforskning bygger på teorier om socialt lärande. Syftet med fokusgruppen var således att nya idéer om läxor skulle formuleras och uttryckas i samspelet mellan lärarna medan dialogen fortlöpte.

### 3.2.1 Semistrukturerad intervju

Valet av den semistrukturerade kvalitativa intervjuformen med öppna frågor gav de deltagande lärarna chansen att påverka, komma till tals och lägga fram sina erfarenheter och sin syn på läxor. Jag som intervjuare var medveten om vad som skulle täckas men ställde frågorna i den ordning som jag ansåg var bäst för intervjun. Med hjälp av en frågeguide med frågor grupperade kring tre olika teman, uppfattning om läxor, utveckling av läxor och argument för en handlingsplan, kunde jag hålla mig till huvudfrågorna men samtidigt var jag öppen för att följdfrågorna på svaren skulle bli individualiserade. Vissa deltagare hade svårt att gå in på djupet eftersom det var första gången de hade funderat på och formulerat sig kring läxan ifråga, och därför var de spontana följdfrågorna av stor vikt för att komma längre i diskussionen av ämnet och få mer fördjupade och utvecklade svar och synpunkter. Trots följdfrågor var det många gånger svårt att nå ett djup i lärarnas resonemang. Det krävs erfarenhet och skicklighet i denna typ av datainsamlingsmetod för att driva fram ny information och idéer (Stukát, 2005). Dessutom upplevde jag att mitt engagemang, personkemin och även ämnet spelade stor roll för deltagarnas villighet och intresse att ge djupa och genomtänkta svar.

### 3.2.2 Fokuserad gruppintervju

Det som gjorde att tillämpningen av fokus gruppintervjun blev intressant för studien var själva idén om att samla in data genom gruppinteraktion kring utveckling och förändring av läxor. Jag ansåg att den fria diskussionen mellan deltagarna kunde främja utvecklingsaspekten av ämnet. Det var inte bara den gruppdynamiska aspekten som var intressant utan att det fanns en bredare möjlighet för idéer och åsikter om läxor att träda fram i ett samspel än i en enskild intervju. Det är i argumentationen, dialogen och diskussionen som nytänkande främjas och åsikter omformas, vilket är karaktäristiskt i en fokusgrupp (Wibeck, 2010). Eftersom de flesta lärarna upplevde läxor som ett komplext och svårt ämne att prata om i en enskild intervju ansåg jag att en fokusgrupp kunde ge en bredare och djupare inblick i



hur lärarna tänker och argumenterar kring läxor. Fördelen var att deltagarna kunde ställa frågor till varandra och tillsammans kunde de utveckla sina resonemang. Jag utgick från en ostrukturerad fokusgrupp och initierade diskussionen med ett stimulusmaterial, en debattartikel från Lärarnas tidning, *Läxplågan* av f.d. rektor Peter Frost (se bilaga 5), för att sedan diskutera lösningsaspekter i relation till det dilemma som finns inom läxområdet. Nackdelen med den ostrukturerade fokusgruppsintervjun var att deltagarna berörde aspekter av ämnet som inte var relevant för undersökningen; därför var jag tvungen att påverka och styra upp diskussionen eftersom gruppen kom ifrån ämnet. Detta kan ha berott på att det var sent på eftermiddagen och deltagarna var trötta och ofokuserade, att de inte kände sig bekväma nog att dela sina åsikter om läxor med de andra pedagogerna eller att artikeln inte var tillräckligt informativ för syftet. Det var helt enkelt svårt och dessutom begränsad med tid för att få igång en djupare diskussion för att det skulle kunna leda till nytänkande om ämnet.

### 3.3 Urval och avgränsningar

Jag valde att avgränsa undersökningen till ett lärarperspektiv med sex kvinnliga pedagoger från min verksamhetsförlagda utbildning eller praktik på gymnasiet. Det gick inte att inkludera ett tillräckligt stort urval av personer och skolor i undersökningen för att arbetet var begränsad både i tid och i omfattning. Mina enda kriterier i urvalet av pedagoger var att de skulle ha olika undervisningsämnen, matematik, språk, historia, och bild, och att de skulle ha varit verksamma inom läraryrket i olika antal år. Det ansåg jag vara nödvändigt för att kunna få ett bredare perspektiv på och uppfattning om läxor. Urvalsprocessen blev en blandning mellan subjektiv urval, bekvämlighetsurval och snöbollsurval. Bekvämlighetsurvalet handlade om kontakter som dök upp under den verksamhetsförlagda utbildningen och de i sin tur hänvisade till andra personer som de ansåg kunde vara relevanta för undersökningen. Förklaringen till valet av denna urvalsprocess var att det var komplicerat att hitta pedagoger som kunde ställa upp på två intervjuer genom att slumpmässigt skicka ett missiv brev till de kvinnliga pedagogerna på skolan eftersom de alla avböjde att medverka av olika skäl. Jag insåg att det var lättare att avböja ett mejl än ett personlig förfrågan om en intervju och därför bestämde jag att börja med att fråga en pedagog som jag ansåg kunde vara relevant för undersökningen och som i sin tur föreslog två andra som skulle tänkas ingå i urvalet och på så sätt växte urvalet. Det var det enda sättet för mig att få ihop sex intervjuer och en fokusgruppsintervju med fyra deltagare. Trots att bekvämlighet kan ge intrycket av en lat inställning till arbetet och enkel utväg är detta enligt Denscombe (2000) en vanlig och bekant urvalsprocess för de flesta forskare eftersom de i allmänhet har ont om resurser som tid och pengar.

### 3.4 Tillvägagångssätt

Intervjuerna och fokusgruppsintervjun genomfördes i grupprum för att det inte skulle uppstå några störningar under samtalens gång. Det förekom en störning under fokusgruppsintervjun i form av ett telefonsamtal som kan ha varit en av orsakerna till fokusgruppens bristande koncentration efter avbrottet. Eftersom deltagarna redan var informerade om syftet med undersökningen när jag tog kontakt med dem, började jag varje intervju med att försäkra deltagarna om att allt de nämnde under intervjun skulle behandlas strikt konfidentiellt, att deras identitet inte skulle avslöjas eller igenkännas i arbetet, och att de hade rätt att avböja medverkan såväl före som

under intervjuens gång. Jag ansåg att det var viktigt att informera om anonymitet för att intervjun skulle kunna ske i en öppen och avslappnad atmosfär. Jag påpekade även att det kunde bli upprepningar eftersom jag var angelägen att verkligen förstå deras tankesätt.

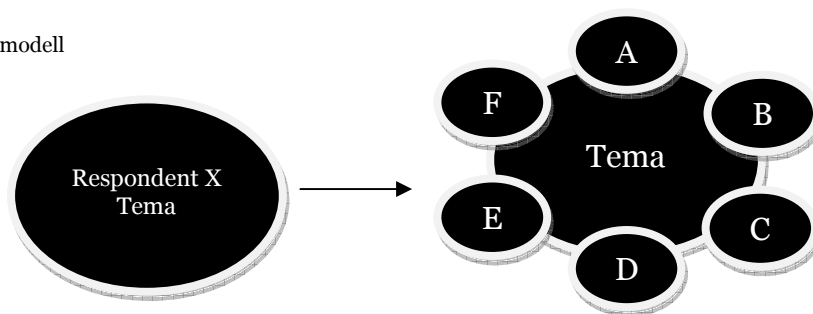
Intervjufrågorna utformades med avsikten att ta reda på lärarnas uppfattning om läxor och att hitta argument för en handlingsplan genom resonemang kring utveckling och förändring av läxor. Eftersom jag använde en semistrukturerad intervju, hade jag en färdig lista med frågor grupperade kring tre olika teman; en intervjuguide med både öppna och slutna frågor med syfte att skapa struktur till en viss gräns, men det var viktigt att vara flexibel med ordningsföljden för att deltagarna skulle ha möjlighet att utveckla sina idéer och prata så detaljerat som de önskade men i stort sett fick de flesta intervjuerna samma struktur. Jag hade lovat deltagarna att intervjuerna skulle uppta max 30-40 minuter av deras tid vilket var ett sätt att få de att ställa upp på intervjuerna. Därför valde jag att inte använda öppningsfrågor som många gånger kan skapa en god stämning och göra samtalet naturligare och öppnare, vilket kan ha påverkat intervjuernas djuphet och bredd. Istället började jag med en allmän fråga om varför de tror läxor finns som sedan övergick till specifika huvudfrågor. Inga provintervjuer gjordes eftersom denna studie var begränsad i både tid och storlek, vilket innebar att det inte fanns möjlighet att i förväg veta hur frågorna skulle uppfattas och vilka svar som skulle erhållas.

En liten bandspelare användes för att dokumentera svaren och även penna och papper användes som komplement till inspelningen för att notera viktiga inlägg och fånga in bland annat atmosfären som bandspelaren inte kan göra. Fördelen med bandspelaren var att det underlättade transkriberingen och bearbetningen av materialet och gav större möjlighet till återspeglning. Dessutom var det lättare att aktivt lyssna för att ställa väsentliga följdfrågor som bidrog till att jag kunde få den djuphet och bredd i ämnet som jag avsåg att nå. Beroende på lärarnas svar varierade följdfrågorna och intervjuernas omfattning. Jag försökte skapa en öppen och rak kommunikation, och genom uppföljningsfrågor bekräfta och utveckla lärarnas svar. Det var svårt att vara objektiv i alla lägen eftersom jag ibland deltog i samtalet och bidrog med mina synpunkter. Jag ville skapa en trygg dialog mellan lärarna och mig för att kunna utmana lärarnas åsikter och inställning om läxor. Avsikten med detta var att tydliggöra deras resonemang, vilket jag delvis lyckades med eftersom de flesta intervjuer blev längre än förväntad. Dock blev vissa intervjuer tunnare än andra. Detta kan ha berott på otydliga följdfrågor, personkemin, trötthet, stress eller brist på intresse av och åsikter om ämnet. I allmänhet upplevde jag att de flesta lärarna lämnade intervjun nöjda och med ett intresse att reflektera mer kring ämnet.

### 3.5 Databearbetning och analysmetod

Det praktiska tillvägagångssättet att analysera materialet har varit tidskrävande och omfattande och jag var tvungen att analysera intervjuerna först var för sig genom att först bryta ner data och kategorisera lärarnas argument i tre olika teman, uppfattning om läxor, utveckling av läxor och argument om handlingsplan för läxor. I början av arbetet var jag mer inriktad på bredden än på djupet vilket ledde till överblick av materialet. Överblickens hjälpte mig att få bättre kännedom om det omfattande stoffet och på samma gång fick jag en generell information om lärarnas syn på läxor. För att underlätta det omfattande arbetet använde jag en analysmodell stegvis för varje tema och intervju i samband med kategorisering av data.

Figur 4: Analysmodell



Efter en del grupperingar och omgrupperingar började jag jämföra de kategoriserade intervjuerna om och om igen för att hitta likheter och olikheter inom varje tema, och på så sätt hittade jag djupet i undersökningen. Samtidigt var jag väl medveten om att jag inte kunde förvänta mig ett mer vidgad och nyanserat resultat än det jag kunde åstadkomma eftersom det saknades en kombinerad analys av uppfattningar från olika metoder och perspektiv. Det centrala i analysprocessen var således att hitta mönster, jämföra och kontrastera materialet mot varandra. Detta var möjligt endast efter att jag hade kodat och kategoriserat intervjuerna var för sig i tre olika teman med hjälp av en egen analysmodell (se figur 4). Dessutom var jag tvungen att under hela processen göra minnesanteckningar av egna kommentarer, reflektioner och nya insikter för att kunna blicka tillbaka i tankeprocessen. Med hjälp av datorn sorterade och flyttade jag lärarnas uttalanden i de olika teman men tolkningen av transkriptionerna var den största utmaningen i analysprocessen.

### 3.6 Reliabilitet och validitet

Det vetenskapliga värdet i en studie ligger inte i valet av en korrekt forskningsmetod utan värdet ligger i hur giltiga och tillförlitliga resultaten i undersökningen är vilket beror på en rad olika faktorer (Denscombe, 2000). När det gäller denna studie bygger den för det första på en kvalitativ forskningsstrategi och intervjun som datainsamlingsmetod, vilket gör studien otillförlitlig eftersom min tolkning och förförståelse av ämnet påverkar resultaten och deltagarnas uttalanden kan inte tolkas och antas som sanning, dvs. studien är inte objektiv eller representativ. En annan faktor som påverkar studiens validitet är att undersökningen inte ger en möjlighet att kunna se resultaten ur olika perspektiv eftersom metoder inte har kombinerats i denna studie för att komplettera varandra utan endast en metod har använts vilket gör att resultaten inte kan bekräftas och därmed inte öka validiteten. För det andra går det inte att generalisera resultaten till andra situationer eller grupper eftersom resultaten avser endast sex undersökta lärare vilket sänker studiens reliabilitet och validitet. En sista aspekt av studien som sänker dess tillförlitlighet är att intervjufrågorna inte prövades i förväg för att kunna kritiskt granska om undersökningen skulle mäta det som den var tänkt att mäta.

Trots undersökningens svagheter vill jag påpeka och förtydliga att syftet med den kvalitativa metoden var att få en djupare förståelse om ämnet läxor genom att tolka några lärares uppfattningar och åsikter om detta fenomen. Mätverktyget var således lämpligt för syftet och därför är reliabiliteten hög i den situation och grupp den gäller. Enligt Denscombe (2000) och Stukát (2005) går det att höja reliabiliteten i en kvalitativ intervju genom att låta den intervjuade styra samtalen genom sina tankar och funderingar. Detta uppfylldes med den semistrukturerade intervjuformen med öppna frågor och fokusgruppsintervjun som gav deltagarna möjlighet att fritt diskutera, påverka och argumentera om ett ämne som upptar en stor del av deras

vardag. För övrigt var avsikten med denna studie från början inte att generalisera utan min undersökning är avsedd att ge inspiration och vara utgångspunkt för någon som önskar förstå eller förbättra skolan.

### 3.7 Etiska ställningstaganden

Vetenskapsrådet (1999) betonar vikten av att forskaren följer vissa etiska principer vid forskning om människor. Ett av kraven är respondentens samtycke vilket i det här fallet innebar att de fick information och en förklaring om undersökningens syfte och hur den var upplagd så att de var medvetna om vad det innebar att delta i forskningsarbetet eller undersökningen. Informationen om undersökningen fick de enskilt av mig samt genom ett missiv brev. Dessutom var det viktigt att respondenterna deltog frivilligt och visste om att de kunde avbryta sin medverkan när som helst utan negativa konsekvenser. Vidare garanterades de anonymitet och därför gavs de pseudonymer när resultaten redovisades för att inte avslöja deras identitet.

## 4. Resultat och analys

Resultaten av datainsamlingen sammanställs i två olika teman. Varje tema kan liknas vid en pusselbit som får mening när den sätts i ett större sammanhang, därför avslutas varje resultatavsnitt med en analys. Helheten av pusselbitarna, *uppfattning om läxor* och *utveckling av läxor*, gestaltas och redogörs i diskussionen.

### 4.1 Uppfattning om läxor

De sex kvinnliga pedagogerna i undersökningen arbetar på samma gymnasieskola och känner delvis varandra men arbetar i olika lärarlag. Respondent C och F har varit verksamma som pedagoger i sammanlagt fyra år och respondent A, B, D och E har arbetat oavbrutet inom skolväsendet i minst 20 år. De flesta har en kombination av färdighetsämnen, läsämnen och estetiska ämnen förutom respondent F som enbart undervisar i bildämnet. De andra har följande ämneskombinationer: respondent A har matematik och musik, respondent B har engelska och franska, respondent C har svenska och historia, respondent D har engelska och historia, och respondent E har engelska och svenska. En övergripande och enstämmig uppfattning som framträder under intervjutillfällena är att läxan inte ska ges för läxans skull.

Respondent A: Jag tycker att läxor om det ska vara eller inte vara det har att göra med lärarens kontakt med eleverna och vad tycker de eleverna att de behöver och vad tycker jag att de behöver, det ska inte vara rent att det ska vara läxa varje vecka för att det ska vara läxa.

Respondent B: [...] jag tycker definitivt att det behöver finnas där men inte jämt, det kan ju vara så att man håller på med något och det passar inte [...]

Respondent D: Man ger ju aldrig läxor för läxans skull [...]

Undervisningsämnet har en avgörande betydelse för inställningen och därmed användningen av läxor. Två av sex respondenter som har ett färdighetsämne och ett läsämne använder läxan aktivt i en av ämneskombinationerna och sällan i det andra ämnet. Dessa två pedagoger visar en delad uppfattning om läxans vara eller inte vara.

Respondent C: Min grundinställning är väl att läxor inte ska vara nödvändiga. De ska hinna med skolarbetet i skolan [...] jag ger läxor framförallt i historia för ytterst sällan i

svenska och ger jag läxor i svenskan är det av typen se en film, hitta en tidningsartikel. Jag har aldrig fasta läxor i svenska. (Enskild intervju)

Respondent C: Jag ger sällan läxa i historia och gör jag det så har de mest varit för att få de att börja plugga till provet [...] men däremot i svenska så har det inte ofta men [...] när de har svenska en gång i veckan där ser jag läxor som nödvändigt för att de ska hålla FOKUS [...] för har de svenska en gång i veckan så är det så svårt att plocka upp tråden [...] då är det betydligt enklare med att ha gett de en uppgift [...] för att de överhuvudtaget ska komma ihåg vad de håller på med. (Fokusgruppsintervjun)

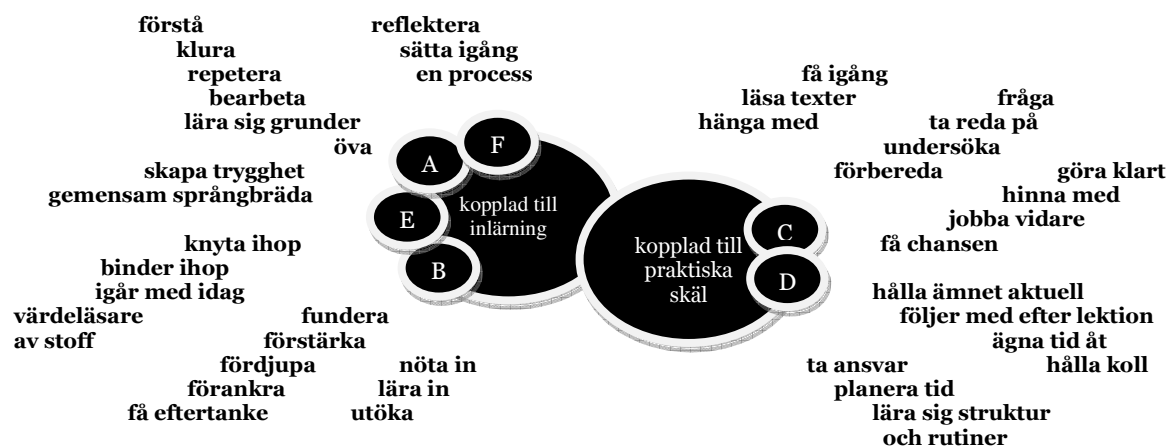
Pedagogen med ett estetiskt ämne uppfattar läxans användning som en potential att främja elevens livslånga lärande om uppgifterna når elevens drivkraft och lust att lära. De tre respondenterna som undervisar i färdighetsämnen ger intrycket av att de är säkra och oföränderliga i sin uppfattning om läxans betydelse för elevens lärande och utveckling, och för det egna pedagogiska arbetet.

Respondent E: Alltså färdighetsämnen som jag resresenterar svenska och engelska, det är ju bara så att man måste utsätta eller man måste träna flera gånger och det går ju aldrig att komma ifrån det [...] När det gäller språk så en poäng är ju att man befäster kunskaper och då ska det ha gått en tid emellan för att det ska vara en fråga om en befästning och då är det ganska lämpligt att det har gått kanske en eller två dagar innan eleven ser samma eller läser samma sak innan han eller hon utvidgar sitt kunskapsområde hemma och läst mer. Jag tror att faktiskt att läxuppgifter är nödvändiga. (Enskild intervju)

Respondent E: Det är väl ändå en hel del nötande för att få en viss nivå på kunskap och man kan ju inte tala ett språk om man inte har en grundläggande grammatiska [...] alltså jag tror inte riktigt på naturmetoder om man inte bor i ett sådant land då möjligen men man ändå måste kämpa en del tror jag. (Fokusgruppsintervjun)

I de enskilda intervjuerna framgår att två grundinställningar om läxan dominerar, nämligen att läxor är nödvändiga för elevernas lärande, utveckling och kompetens eller att läxor helt enkelt inte fyller någon funktion som inlärningsituation utan används enbart av praktiska skäl som exempelvis att eleverna ska hålla fokus på ämnet. Dock ger alla respondenter läxor oavsett grundinställning. Pedagogernas uppfattningar delas således in i två olika kategorier där ena benämns som *läxor kopplad till inläring*, och den andra som *läxor kopplad till praktiska skäl*. Respondenterna har en viss benägenhet att pendla mellan kategorierna men i regel dominerar antingen den ena eller den andra uppfattningen. Följande sammanställning åskådliggör de två gruppernas uppfattning om läxor:

Figur 5: Sammanställning av pedagogernas uppfattning om läxor



### 4.1.1 Läxan kopplad till inläring

De pedagoger som anknyter läxan till inläring beskriver läxan som något avgörande för elevens lärande och utveckling, och oftast gäller det färdighetsämnen som språk och matematik men även estetiska ämnen som bild och musik. Respondent B och E som undervisar i språk menar att läxor förr handlade om att gå igenom en text som sedan gavs i läxa med glosor, fraser och innehållsfrågor, men idag är tanken att eleverna ska läsa igenom samma sak hemma men lägga på ytterligare texter, dvs. de ska hitta mer än det som står i texten, och matcha det med det de gör i skolan. Det de gör i skolan ska de nöta in och arbeta vidare med hemma för att få mer stoff till nästa lektion. Meningen är att eleverna ska lägga till och reflektera kring det de har gjort och därför är det inte intressant att upprepa samma text utan det som tillför något är att de själva grubblar och repeterar, svarar på frågor, och att de får enskilda uppgifter för att ta reda på mer om det eller hur det förhåller sig med varandra.

Respondent E: I engelska måste man ju stimuleras att söka texter själv och det gör ju ofta när man har tema så kan de få leta reda på artiklar som anknyter till det och det utan att de tänker på det så är det ganska mycket ordinläring och fraser i det för att de måste först lära sig avgöra, är det här något att ha sen har de kanske läst halva artikeln och fått in lite så där omedvetet nästan [...] För övrigt är det väl ett gott ide att eleven ska NÖTA det som man har sysslat med i skolan, förstärka och repetera och man tjänar ju mycket på det själv om man sprider ut inläringstillfällena, det är väl min övertygelse i alla fall att man ÖKAR kunskapen man sprider ut och förstärker och då är hemma arbetet en viss länk ändå [...]

Respondent B: [...] för att bearbeta det man gjort under dagen och försöka lära in det och repetera [...] det kan vara skriftliga jämförelser mellan två författare [...] det kan vara en tv debatt, analysera en politikers sätt att tala och sedan kan det vara ren nötningsläxor också, lära sig 10 retoriska termer och leta upp de i en artikel, både analys och nötningsuppgifter [...]

Respondent B understryker att läxor dessutom skapar trygghet och ger eleverna en gemensam språngbräda eller ett gemensamt läge, som exempelvis en problemställning som alla elever har och kan diskutera med varandra. Betydelsen av läxan i färdighetsämnen gestaltar respondent A bäst genom en liknelse med musik.

Respondent A: Det vi håller på med i skolan är ju övningsämnen på något sätt i allting [...] och kan man inte så måste man öva mer [...] ska man lära sig så måste man öva och då blir det läxor på något sätt [...] jag har spelat piano i hela mitt liv och jag skulle aldrig lära mig om jag inte övade så läxa är någon slags nu får du läxa för du måste ÖVA [...]

Respondent A anser att övningen, frågorna och reflektionen är grundläggande ingredienser för förståelsen i övnings- eller färdighetsämnen som matematik och språk. Det är i undervisningen när eleverna samarbetar och diskuterar som de intressanta frågorna kommer upp men för att förståelsen av uppgifterna ska förankras måste eleven öva och fundera vidare ensam. När eleverna får chansen att jobba lite mer med en uppgift förstärks deras förståelse och de får större insikt om ämnet vilket främjar nästa moment i pedagogens arbete.

Respondent A: Att man vågar titta på saker och ting, det där förstår jag inte, det måste ske tillsammans med andra men sen så just det här med att ok, det där har jag svårt för, nu tar jag hem det där och så över jag lite extra på det för läxan är ju liksom det är något utöver något själv man går hem och grunnar man lite på det.

Respondent A och F som har estetiska ämnen betonar att fördelen med läxan är att eleverna får tid till eftertanke och chansen att arbeta med stoff utanför skolan vilket ger de en annan dimension på lärandet. De anser att tankebaserade läxor eller läxuppgifter som sätter igång en process hos eleverna är de ultimata läxorna eftersom eleverna bär med sig dem oavsett tid och plats, och på så sätt arbetar eleverna fortlöpande med läxor, vilket är det ultimata lärandet.

Respondent F: Jag ger inte så mycket läxor annat att ge de det här att de får gå hem och fundera på något eller når de på ett djupare plan att man sätter gång en process [...] att man ska kunna jobba i skolan men samtidigt så tycker jag ändå att det ultimata lärandet är det är lärandet som man sätter igång hos individen som aldrig tar slut utan som man jobbar med, alltså har man gett eleven en tanke som groor så jobbar men i stort sett med sin läxa oavsett [...]

Inställningen och övertygelsen är att en kombination av att arbeta på egen hand och tillsammans med andra är avgörande för elevernas lärande och utveckling, dvs. att i lugn och ro studera, befästa, förstärka och utöka kunskap, för att sedan använda det i samverkan med andra på lektionstid. Detta anser pedagogerna leder till att eleverna får fler infallsvinklar och att diskussionerna i klassrummet blir bättre. Läxuppgifterna är därför nödvändiga för att eleverna ska kunna utvidga sitt kunskapsområde i färdighetsämnen.

Respondent E: Det är en kombination att arbeta på egen hand och använda det och se att man blir bättre.

Karaktäristiskt för läxuppgifterna i färdighetsämnen och estetiska ämnen är således att samarbeta, ge eleverna redskap, lära de att använda, söka, sammanställa och hitta ny kunskap. Elevernas egen uppfattning om ämnet blir därför väsentlig för att de ska kunna uttrycka sig med en vokabulär i ämnet. Pedagogerna med färdighetsämnen uttrycker att det är krävande att lära sig färdighetsämnen och kan slita på eleverna, men samtidigt ökar kunskapen och kompetensen med hjälp av läxor; därför anser de att det måste ligga i linje med målet.

Respondent B: [...] eleverna har oftast otroligt dåligt grund i språk [...] de har ännu större behov av att faktiskt nöta och lära sig grunder för det finns ingen magi i det där utan det är hårt jobb att lära sig och det skulle kunna gälla andra ämnen också.

Respondent B: Jag vill påstå att de som inte gör så mycket gör i alla fall mer än vad de skulle gjort utan läxor.

Läxan i färdighetsämnen beskrivs som en möjlighet, chans eller service för både pedagogen och eleven. Det ger pedagogerna en möjlighet att ge fler väsentliga och verklighetsförankrade läxuppgifter av den karaktär som inte går att göra i skolan och den ger potential till att prova olika arbetsformer på ett annat sätt som de annars inte hinner med på lektionen och som är tidskrävande, som exempelvis söka en artikel eller titta på film. Dessutom är läxan en möjlighet eftersom den hjälper eleverna att först repetera, fördjupa och bearbeta stoff på en annan plats och tid för att sedan användas och bearbetas i samspel med andra elever på lektionstid på ett sätt som gynnar hela gruppen. Samtidigt binder den ihop gårdagen med aktuella tiden.

### 4.1.2 Läxan kopplad till praktiska skäl

De pedagoger som kopplar läxan till praktiska skäl beskriver läxan som obetydlig för elevernas lärande och utveckling. Däremot understryker de att läxor har nytta av praktiska skäl som exempelvis att hinna klart med skolarbetet eller förbereda inför nästa lektion. Respondent C som undervisar i historia menar att eleverna läser texter eller textmassor hemma för att förbereda inför nästa lektion eftersom de har svårt att få ro i klassrummet. Förberedelsen är en grundläggande läxuppgift för att eleverna ska förstå och hänga med på genomgångarna. En annan aspekt är att läsämnen är oerhört tidskrävande och därför är läxan väsentlig i pedagogens undervisning för att spara tid åt genomgångar, hinna med lektionerna och göra det som av praktiska skäl inte kan göras i skolan som exempelvis att gå titta på något eller fråga föräldrarna om något. Dessutom är regelbundna läxor till stor fördel för att hålla ämnet aktuellt eftersom eleverna har historia få tillfällen, dvs. det följer med eleverna även när pedagogen inte ser dem, och för att få igång eleverna att läsa inför prov vilket främjar ansvarstagande och planering av egen tid.

Respondent C: Just det här att de läser en sida historia varje dag så kommer de bättre förberedda när vi ska fortsätta prata om historien nästa gång och det är fördelen med läxan att se lärprocessen att de har en mer aktuellt men sen också naturligtvis det klassiska svaren att lära de ta ansvar och planera sin tid.

Respondent D däremot utnyttjar lektionstiden för läsning av texter i historien eftersom det hjälper att hålla koll på om eleverna läser och förstår texten. Därigenom har alla elever möjlighet att ställa frågor och delta i diskussionerna. Om eleverna inte hinner med analysen av texterna får de chansen att arbeta vidare och göra klart hemma för att till nästa lektionstillfälle arbeta med frågor. De lär sig dessutom struktur och rutiner som främjar eleverna att ägna tid åt ämnet eftersom de oftast har svårt att ta eget initiativ och avgöra när det är nödvändigt att läsa.

Respondent D: Man jobbar så mycket på lektionerna och är det så att man vill att eleverna ska läsa en text som de sen på något sätt ska analysera då kan man antingen ge den i läxa och då kommer vi jobba med frågorna till nästa gång eller så kan de läsa på lektionstid för då vet jag att läser den och om de sedan förstår den och alla kanske inte deltar i diskussionerna sen men de har i alla fall läst den [...] så gör jag mycket istället för läxa.

Båda respondenterna anser att det mesta av skolarbetet bör ske på skoltid och därigenom får de med sig majoriteten av eleverna. De menar att läxor i läsämnen ger eleverna stor arbetsbörda och få elever utför dem. Framförallt kan de styra arbetsprocessen men dessutom kan de ha större koll på att eleverna inte fuskar.

Respondent D: Jag tycker att det är svårt när man ska skriva massa grejer hemma för det första får de en väldig stor arbetsbörda och sen så är det alltid några som inte lämnar in och då ska man hålla på att jaga [...] på något sätt så tycker jag att man får in flera.

Respondent C: i svenska vill jag gärna se skrivprocessen [...] gärna ha de sittandes och skrivandes på plats, dels för att kunna hjälpa de och sen också se hur skriver den här personen? [...] så att jag kan komma också med tips och råd [...]

Läxuppgifterna i läsämnen handlar således inte om att nöta in information utan fyller en mer praktisk funktion, att möjligtvis reflektera men mer sannolikt för att bl.a. hinna med, göra klart, undersöka, söka och hänga med.



Respondent D: när eleverna ska reflektera över olika saker och då kan man ge mycket väl sådana uppgifter i läxa men man kanske också vill att de ska göra det på lektionen och jag tycker att om man ger en uppgift på en lektion som de rimligen bör hinna då är det ju bra om de hinner den och gör de inte det så kan det blir då att de får göra det färdigt hemma då, då blir det en sorts läxa men det är tänkt att de ska hinna.

Trots skillnader i innehållet av läxan i läsåmnet historia beskrivs den av pedagogerna även här som en möjlighet eller chans för eleven och pedagogen. Däremot är det en möjlighet på ett praktiskt sätt; pedagogen får en chans att hinna med sin undervisning samtidigt som eleverna får möjlighet att göra färdigt uppgifter hemma. Eleverna lär sig se samband mellan att förbereda sig inför framtida lektioner och prov, och att ta ansvar och planera sin tid. Framförallt är läxan en möjlighet och fördel som en metod för att få eleverna att ägna tid åt stoffet och därigenom hålla det aktuellt. Till skillnad från färdighetsämnen där övningen och reflektionen är central och avgörande för inläringen, används inte läxor som inlärningsmetod i läsåmnen eftersom syftet med dessa ämnen är att få eleverna att först läsa och sovra för att sedan lära sig att ifrågasätta, tänka kritiskt och ta ställning vilket kräver pedagogens närvaro för att handleda eleverna. Läxan i läsåmnen fungerar således som stöd för eleverna när den är av undersökande, sökande och förberedande karaktär.

Respondent C: Sen också i framförallt historia varför lära något som står på Wikipedia och att det här klassiska lära sig årtal, krig och kungar och det försvinner väldigt mycket det tanke systemet och läxor har oftast annat än att lära sig utantill just kungar och krig vilket gör ju att man knappt undervisar dem.

#### 4.1.3 Läxan som två motsatta bilder

Resultaten av de uppfattningar om läxan som framgår i studien kan skildras som två motsatta bilder. Den första bilden skildrar läxan som en möjlighet att med olika arbetsformer skapa förutsättningar för lärande och utveckling utanför skolan. Den andra bilden gestaltar läxan som ett redskap som finns till hands när pedagogen och eleven behöver den, och en chans att kunna använda sig utav den av praktiska skäl för att spara tid åt att skapa lärandesituationer på lektionstid. Oavsett uppfattning upplevs läxan som en möjlighet eller chans samtidigt som den används av olika anledningar (se figur 5).

I den första bilden har pedagogerna en positiv inställning till läxor och tilltro till elevernas förmåga att kunna utföra läxan eftersom resultaten och effekterna av läxan visar att den främjar elevens lärande och utveckling genom att eleven ökar och förstärker kunskapen, vilket går i linje med de akademiska fördelar som Cooper (2007) beskriver i sin forskning. Läxor i färdighetsämnen befäster kunskaper och tränar färdigheter men för att öka och fördjupa förståelsen måste den förankras genom att först öva, repetera och nöta in och sedan fundera vidare ensam och ge tid till eftertanke på fritiden för att eleverna ska kunna göra kunskapen till sin egen. Cooper (2007) bekräftar att läxan ökar förståelse och kritiskt tänkande vilket dessutom stärker elevernas självförtroende. Det finns således en övertygelse om att eleverna har kompetens att självständigt anskaffa sig kunskaper i färdighetsämnen; därför är läxan självklar och nödvändig för elevernas prestationer och gynnar elevernas lärande. Eftersom läxan har en stark koppling till lärande och leder kunskapen, kompetensen och förståelsen vidare, och är en värdeläsare av ämnet, ifrågasätter och problematiserar pedagogerna sällan läxan som arbetsmetod för inläring utan tvärtom tilldelas läxan ett högt värde. Den höga värderingen av läxan hör till romansen där Hellsten (2000) skildrar läxan som ett utvecklingsprojekt.

Pedagogen är handledaren som förser eleverna med uppgifter och hjälper eleverna nå förståelsen men eleverna, som ses som kompetenta människor, söker kunskap självständigt, löser uppgifter utifrån sina egna erfarenheter och förutsättningar, dvs. formar sin egen framtid. Målet med läxan i romansen överensstämmer med de uppfattningar om läxan som pedagogerna har i den första bilden, vilket är att elevernas kunskaper växer och eleverna når en helhet när förståelsen förenas och kompletteras med elevens tidigare kunskaper.

Det som är utmärkande för läxor i färdighetsämnen och estetiska ämnen är att den är individualiserad. Läxuppgifterna ska lära eleverna att använda, söka, sammanställa och hitta ny kunskap och pedagogerna menar att läxor är nödvändiga för att eleverna ska kunna utvidga sitt kunskapsområde i framförallt färdighetsämnen. Läxan i estetiska ämnen handlar om den egna drivkraften eftersom den ger eleven möjlighet att kunna arbeta utifrån egna förutsättningar i egen takt, och når eleverna på ett djupare plan eftersom den främjar och initierar det egna sökandet efter kunskap. Walberg och Paschal (1994) visar i sin forskning att individualiserade läxor som är stimulerande, anpassade efter elevernas förutsättningar, förmågor och speglar klassrumsarbetet ger bäst effekt. Österlind (1998) anser att individualiserade läxor är både negativ och positiv eftersom den både minskar utrymmet för diskussioner och samverkan, vilket har betydelse för lärandet ur sociokulturellt perspektiv, och samtidigt ökar det individuella inflytandet om eleverna får möjlighet att fördjupa sig i egna intressen utifrån egna förutsättningar vilket främjar och utvecklar ansvarstagande och planering av egen tid. Det egna arbetat i skolan kan på så sätt leda till ökad prestation, självförtroende och självdisciplin.

Studien visar att den individualiserade läxan i färdighetsämnen anses vara nödvändig för att kunskapen ska förankras med elevens aktuella kompetens. Pedagogerna menar att eleverna ska kritiskt granska och ifrågasätta i samarbetet och i diskussionen med andra elever och pedagogen i samband med undervisningen, men för att förståelsen av den nya kunskapen, upptäckten eller uppgifterna ska förankras och bli en del av elevens kompetens är det ensamma arbetet med läxan avgörande för elevens utveckling. Walberg och Paschal (1994) betonar att förståelsen får eleverna att minnas bättre vilket gör att eleverna kan överföra dem nyvunna kunskaperna och färdigheterna till andra situationer. Pedagogerna är övertygade om att den egna tankeverksamheten som sker i samband med övningen och den egna reflektionen är grundläggande för att lärandet ska äga rum hos eleven. Det är enligt Vygotskys proximala utvecklingszon (se figur 1) när lärandet först övergår till det inre samtalet och tankearbetet som individuell kunskaps- och personlighetsutveckling sker (Strandberg, 2000). Övertygelsen är att när eleverna får chansen att jobba lite mer med en uppgift förstärks förståelsen och de får större insikt om ämnet vilket dessutom främjar nästa moment i pedagogernas arbete. Fördelen med läxan är således att eleverna får tid till eftertanke, reflektion och chansen att arbeta och öva med stoff utanför skolan vilket ger eleverna en annan dimension i lärandet. En kombination av samarbete och ensamarbete är det ultimata för lärandet vilket skapar fler infallsvinklar och diskussioner i klassrummet blir bättre.

I den andra bilden tilldelas läxan i läsämnen inte alls ett högt värde i relation till elevernas inläring och utveckling. Westlund (2004) och Hellsten (1997) påtalar att det finns en outtalad tanke att läxor är av godo för elevernas lärande och därför ifrågasätts inte läxan. Utifrån denna studie går det att påstå att pedagogerna med läsämnen, tvärt emot pedagogerna med färdighetsämnen, ifrågasätter läxans värde

och en negativ inställning till läxor i relation till lärande dominerar i allmänhet, vilket beror på de negativa effekter och låga prestationer som läxor som inlärningsmetod bidrar med i läsåmnen. Tydliga faktorer som bidrar till låga prestationer, enligt Westlund (2004) och Cooper (2007), är att uppgiften antingen är för stor, svår eller krävande i förhållande till tiden som den ska genomföras. Pedagogerna anser att det mesta av skolarbetet bör ske på skoltid eftersom pedagogens handledning är avgörande för att få med majoriteten av eleverna. De menar att läxor i läsåmnen ger eleverna stor arbetsbörda och få utför dem på eget initiativ. Framförallt kan de styra arbetsprocessen och ha större koll på att eleverna inte fuskar. Dessutom handlar läsåmnen inte om att nöta in eller lära in information och därför fyller läxan ingen funktion som inlärningsmetod. Trots den negativa inställningen anses den vara en möjlighet på andra sätt än något som ökar kunskapen. Cooper (2007) menar att läxor även ger icke-akademiskt relaterade fördelar där eleverna fostras till ansvarsfulla och självständiga medborgare. Studien visar att pedagogerna anser att eleverna lär sig se samband mellan att förbereda sig inför framtida lektioner och prov, och att ta ansvar och planera sin tid. Jämförelsen att ta ansvar för sina studier och att ta hand om sina läxor är ett rimligt resonemang enligt Österlind (2001) eftersom det handlar om att ha självdisciplin för att kunna planera sin tid för att uppnå framgång i en både kortsiktig och långsiktig framtid. Förutom att eleven lär sig ansvar får pedagogen dessutom med hjälp av läxan en chans att hinna med sin undervisning samtidigt som eleverna får möjlighet att göra färdigt uppgifter hemma. Framförallt är läxan i läsåmnen ett effektivt redskap för att få eleverna att ägna tid åt stoffet och därigenom hålla ämnet aktuellt från lektion till lektion.

Det som är utmärkande för läxor i läsåmnen är att den är av undersökande, sökande och framförallt förberedande karaktär. Pedagogernas inställning är att läxuppgifter som är förknippade med förberedelse är grundläggande för att eleverna ska kunna nå en djupare insikt och förståelse på genomgångarna. Hellsten (2000) gestaltar läxan som tragedi när läxan förblir en rutinuppgift eller arbetsuppgift som utan eftertanke ska utföras. Studien visar att till skillnad från färdighetsämnen där övningen och reflektionen först efter samverkan i undervisningen är avgörande för att förankra förståelsen, är det centrala i läsåmnen att få eleverna att först läsa och sovra självständigt för att sedan med hjälp av pedagogens handledning i samarbete med andra elever lära sig att ifrågasätta, tänka kritiskt och ta ställning. Läxan som en förberedelse eller en hinna klar uppgift är en tragedi på så sätt att eleven helt enkelt läser en text utan reflektion eller eftertanke. Walberg och Paschal (1994) och Österlind (1998) menar att läxor utvecklar positiva attityder och ökar motivationen om läxor är meningsfulla och relevanta för eleverna. Pedagogerna med läsåmnen förknippar inte läxan med motivation eftersom meningen inte är att eleven ska bearbeta läxstoff för att nå en förståelse och därför förblir läxan en rutinuppgift i läsåmnen. Detta beror delvis på att det inte finns tilltro till att eleverna självständigt kan genomföra läxor som kräver förmåga att kritiskt granska, reflektera, tolka, ifrågasätta och analysera; därför sker själva bearbetningen av stoffet på lektionen i samarbete med andra elever med pedagogens närvaro. Även Hellsten (1997) påtalar att inläring i samband med läxor sker med amatörmässiga metoder eftersom det sker utan lärarens handledning. Det är läraren som ska leda inläringen istället för att få rollen att förbereda och följa upp inläringen som sker i ensamhet.

Avslutningsvis är det viktigt att påpeka att de uppfattningar om läxan som förkommer i den här studien är ett vuxenperspektiv. Westlund (2004) visar i sin

forskning att elevens uppfattning om läxan oftast är en negation av vuxnas tankar om läxan. Möjligheten att öva färdigheter är för eleven att plugga mer i färdighetsämnen som engelska, svenska och matematik. Möjlighet att lära sig ansvar förknippas med att eleverna måste avstå från fritidsintressen. Vuxna ser oftast läxan som en möjlighet och medan eleverna ser läxans förekomst som ett tecken på brister (se figur 3).

## 4.2 Utveckling av läxor

I de enskilda intervjuerna framkommer att läxor är ett ämne som pedagogerna sällan reflekterar över. Dessutom påpekar alla respondenter att diskussioner om läxor med andra pedagoger aldrig förekommer, och därför upplever pedagogerna en svårighet att enskilt diskutera utveckling av läxor. Fokusgruppsintervjun främjar en bredare och djupare inblick i hur respondenterna tänker och argumenterar kring utveckling av läxor. Fyra av sex respondenter närvarar i fokusgruppsintervjun och de får fritt diskutera och tillåta åsikter och idéer om utveckling av läxor framträda. En gemensam och övergripande övertygelse som framgår i fokusgruppsintervjun är att pedagoger bör samarbeta och diskutera mer om läxor för att det ska kunna bli en fråga om utveckling.

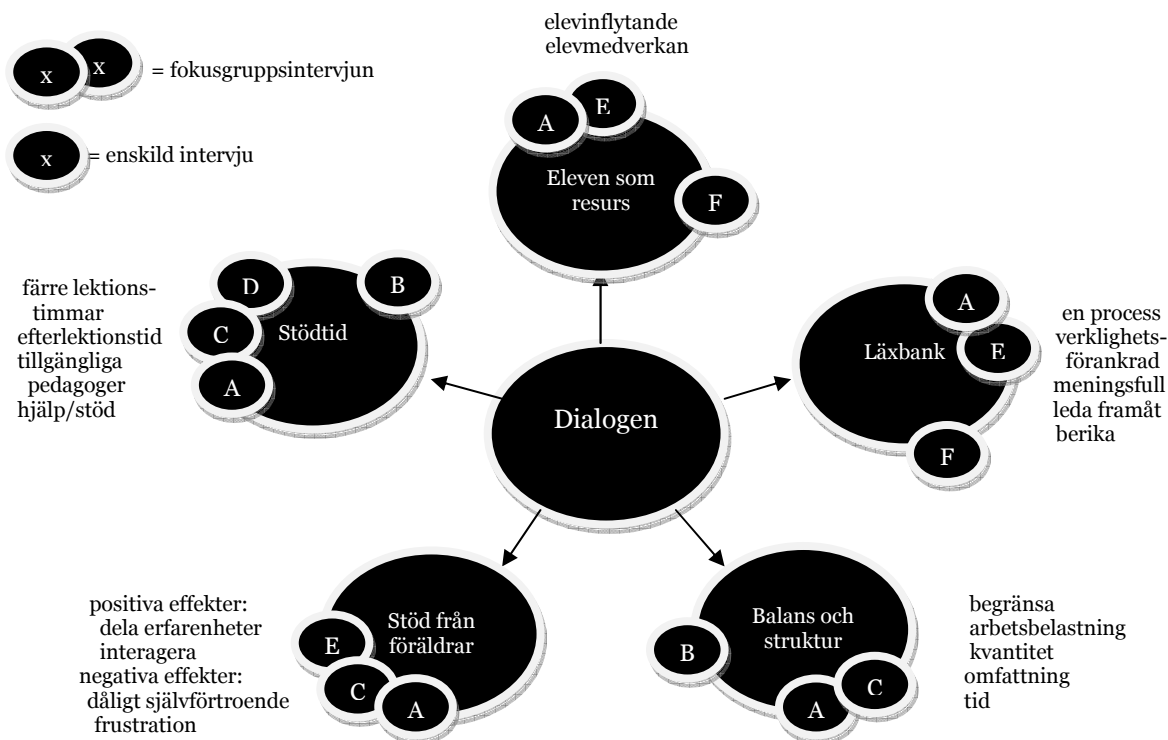
Respondent A: men det kanske är ändå så att vi borde prata mer om läxor för vi pratar väl egentligen aldrig om det [alla håller med] vi har väl inga direkt pedagogiska diskussioner överhuvudtaget EGENTLIGEN, ja det finns naturligtvis men alltså vi borde egentligen satsa på och vi borde prata mer om hur vi undervisar [alla håller med] och mer om pedagogik [alla håller med] och mer om läxor, vad de har för betydelse och hur vi gör det och vad det resulterar i än att hålla på med allt annat [Res E: ja] jag menar det här är ju någonting som vi kanske kan prata [alla håller med] om vad det är bra för [alla håller med] och hur gör du och att man lyssnar och LÄR av varandra [alla håller med] att vi sätter igång någonting [...]

Respondent E anser att ett gemensamt mål för pedagoger eller en handlingsplan för läxor skulle kunna vara att i varje arbetslag börja föra en dialog om läxan. Det är i dialogen som utveckling sker, menar respondent A, men meningen med dialogen bör inte vara att skapa regler, sätta mål eller begränsa utan ge pedagoger möjlighet att diskutera bl.a. läxans för- och nackdelar, erfarenheter eller ta upp de didaktiska frågorna i relation till läxor. Det är inte målet som är det viktiga utan diskussionen. Dialogen ska inte ställa krav på pedagogen utan endast ge inspiration.

Respondent A: [...] ja diskussionen är viktigare än målet så att man kommer fram till hur tycker VI att vi ska göra i arbetslaget, jag och eleverna men [...] det får inte bli jobbigt, jag gillar inte tvång, jag tycker att det är jobbigt när någon bestämmer hur jag ska göra [...] det är alltid elevens bästa man ska ha för ögonen [...]

Det är således *dialogen* som är utgångspunkten för att kunna utveckla läxan vilket kan resultera i olika diskussionsämnen eller riktningar beroende på arbetslagets behov och förslag på förändring och förbättring av läxor. Dialogen i denna undersökning resulterar i fem olika riktningar: *stöd från föräldrar*, *stöd tid*, *balans och struktur*, *läxbank* och *eleven som resurs*. Dessa riktningar anser respondenterna vara beaktansvärda i frågan om förändring och förbättring av läxor. Figur 6 sammanställer och åskådliggör de fem diskussionsämnen eller riktningar som framkommer i undersökningen.

Figur 6: Fem inriktningar för utveckling av läxor



#### 4.2.1 Eleven som resurs

I samband med diskussionen om dialogens betydelse understryker respondent A att även dialogen med eleverna är väsentlig för utvecklingen av läxor för att elevens bästa ska tas i beaktning eftersom alla klasser är olika och fungerar på olika sätt. Elevinflytande är angeläget för att komma fram till vad som är bäst för dem. Respondent E lyfter fram eleverna som resurser för pedagogen med avseende på de många års erfarenheter, idéer och pedagogiska knep som de kommer i kontakt med. Elevmedverkan skulle bidra med nya idéer och samtidigt lära eleverna ansvar.

Respondent A: Man ska ha klart för sig att eleverna är ju fantastiska resurser egentligen [...] de har ju ändå 12 års erfarenheter av skolan, det är klart att de sitter inne med jätte mycket idéer, de har ju för det första utsatts för många pedagogiska knep och så har de ju också reflekterat över det och utvärderat på sitt eget sätt [...] det är på något sätt att träna de att utveckla hur kan jag göra det här nästa gång ännu bättre? och att man vänjer sig att ställa de frågorna själv [...]

Däremot lyfter respondent F fram att det är eleverna som pedagogen bör föra en dialog med eftersom det handlar om att se elevernas behov. Eleverna ska bemötas som jämbördiga kollegor för att lyssna på vad eleverna vill lära sig för att hitta deras intressen och göra varje tillfälle så motiverande som möjligt. Det är en förutsättning för att det ska bli bra på lektionerna och för att eleven ska vilja börja reflektera över sitt arbete utanför skolan.

Respondent F: [...] det man vill se mer det är att eleverna själva säger att kan vi inte göra det här som läxa och att man tittar på vad är det de vill lära sig? och självklart då efter skolverkets riktlinjer och att man någonstans har en friare form så att man hittar deras intressen [...] jag skulle ändå vilja se att man jobbade faktiskt mer som kollegor med eleven och att man tog dem mer på allvar [...] (Enskild intervju)

### 4.2.2 Läxbank

Uppgifter och erfarenheter lyfts fram som ett diskussionsämne. Respondent B betonar att dialogen bör fokusera på att göra läxan meningsfull i relation till utveckling och lärande men samtidigt är respondenterna överens om att dialogen inte ska styra läxans innehåll alls eftersom de anser att pedagogen är kompetent nog att kunna avgöra vilka läxor som passar till vilka klasser och elever.

Respondent C: läraren skulle kunna bli bättre på att prata med varandra, vilka läxor har de till vilka dagar och hur omfattande [...] det är också olika klasser och lärare och lite frihet så att börja styra vad läxan ska innehålla tror jag inte på [...]

Däremot ska dialogens funktion vara att ge inspiration och att förutsättningslöst diskutera det lämpliga eller rekommendera och ge förslag på bra uppgifter som vidgar elevernas vyer och ordförråd fast i lagom omfattning för att eleverna ska klara av dem. Respondent E föreslår att det skulle kunna vara som en resursbank med olika typer av uppgifter och erfarenhetsutbyten som berikar men med förutsättning att det kommer från pedagoger som arbetar på liknande sätt.

Respondent E: jag tror att det skulle kunna komma upp väldigt mycket konstruktiva och bra idéer genom att man diskuterar ett begrepp [...] det är väldigt lite egentligen som man sammantaget talar om läxor, alla ger nog läxor på något vis men att komma åt de riktigt bra uppgifterna det upplever inte jag att man talar så mycket om, så det skulle kunna vara en liten resursbank [...] en liten bank eller förslagsbank på typer av uppgifter som skulle kunna fungera i olika ämnen lite ERFARENHETS utbyte [Res A: ja]

Respondent A: [...] däremot kan man ju jobba i lärarteam så att man kommer på olika idéer som du sa [tittar på respondent E] kunskap som banker då som läxbank [Res E: ja] men man måste ju ta varje klass är ju så unik [alla håller med]

De typer av uppgifter som respondenterna nämner är läxor som berikar och ger eleverna uppfattningen att de har kompetensen att utföra läxorna på egen hand. Respondent E understryker att läxuppgifter ska leda eleverna framåt och tillföra något men framförallt anknyta till vad som händer i världen, och är moderna och aktuella eftersom eleverna är lyhörda för det som ligger i tiden. Sådana uppgifter kräver att pedagogen själv hänger med och följer med i världen. Respondent F däremot lyfter fram individuellt anpassade läxuppgifter som sätter igång en process, motiverar och intresserar eleverna att söka ny kunskap och forska vidare på egen hand, vilket hon anser är kärnan i entreprenör lärandet där reflektionen och tankeverksamheten följer med eleven löpande oavsett tid och plats. En idébaserad läxa i form av en loggbok når eleverna på ett djupare plan och handlar om den egna drivkraften eftersom den främjar och initierar det egna sökandet efter kunskap.

Respondent F: [...] för att det ska vara fruktbart för de så vill man ju att de går hem och funderar på vad som har skett, reflektera och kanske mer loggboksaktigt, vad gjorde jag idag? [...] tänk om läxan skulle kunna se ut så som en loggbok [...]

### 4.2.3 Balans och struktur

Ett återkommande läxproblem som påpekas i både de enskilda intervjuerna och fokusgruppsintervjun är elevernas arbetsbelastning. Respondent C lyfter fram diskussionen om att pedagoger behöver diskutera läxans omfattning för att begränsa den tid som läxan tar av elevernas fritid, men framförallt behöver antalet läxor

begränsas och jämnas ut över terminen för att skapa balans och struktur för elevernas arbetsbelastning.

Respondent C: ja att strukturera upp mer det eleverna tjarar om att man får faktiskt inte ha mer läxor och det finns inga sådana regler att kanske ha ett maxtak per vecka och lärarna vet vilka läxor kan ge till vilka dagar och att man samlas i början av terminen och man planerar vilka läxor och dagar de ska ges [...]

De flesta respondenter understryker att projektarbeten är den typ av läxa som upptar en hel del av elevens tid och att sådana större arbeten måste begränsas och styras eftersom de ligger bakom framförallt de högpresterande elevernas stress och utmattning. Det ska vara väldefinierade uppgifter men i mindre omfattning och kvantitet än vad de är idag.

Respondent B: det ska vara som att måla en vägg, nu är det klart och det är för lite sådana uppgifter

Respondent A uttrycker att projektarbeten upplevs som en plåga av många elever och för att eleverna ska bevara lusten att lära anser respondent E att det måste vara inom rimliga gränser för vad de kan göra hemma.

Respondent A: [...] däremot kan man ju begränsa så att inte för många lärare ger för mycket läxor och sådana här projektarbeten så att eleverna har ja de dör ju nästan av PLÅGAN [...]

#### 4.2.4 Stöd från föräldrar

Ett diskussionsämne som upptar en stor del av dialogen i fokusgruppsintervjun och som respondenterna lyfter fram som en orättvis aspekt av läxan är läxuppgifter som kräver stöd från föräldrar. Respondent E betonar att det är större skillnad mellan elevernas kunskaper när de kommer till gymnasiet vilket kan bero på att vissa får stöd hemifrån.

Respondent E: [...] på något vis tänker jag ibland att de får så olika mått av hjälp hemma eller stöd eller intresse för arbetet överhuvudtaget som ska göras.

Respondent A: sen beror det på vilket ämne man har, jag vet att matten där klarar eleverna oftast inte och få hjälp hemma så ska jag ge läxa så måste det vara någonting som jag vet att de kommer att klara av, det måste vara tydliga lösningar och så [Res D: så att alla ska klara av] ja, så att det ska bli rättvist [Res D: ja, för att det inte ska krävas hjälp hemma för att klara av det] ja precis

Respondent A understryker att en läxuppgift inte ska bygga på föräldrarnas stöd som oftast mynnar ut i frustration, och dessutom för att motivera och bevara lusten måste eleverna kunna klara läxan på egen hand eftersom det handlar om att förstärka kunskaper och att eleven gör det för sin egen skull. Lösningar som förklarar och visar eleverna varje steg hjälper de att förstå. Förståelsen i sin tur motiverar eleverna att utföra läxuppgiften eftersom de vet att de kan få stöd. Respondent A menar att elevernas upplevelse av att de klarar av själva och känsla av att de kan själva är avgörande för deras självförtroende. De övervinner rädslan och effekten av att de lyckas får eleverna att göra lite mer än på lektionen. Dessutom främjar lösningarna att reflektera och fundera som sedan diskuteras på lektionen. När läxan är utvecklande och motiverande får pedagogen igång eleverna.

Respondent A: just det här att om man kämpar och kommer över det här motståndet och kommer upp över berget och känner sig inte flow kanske men lite grann att man har själv

gjort någonting och sen så går det bättre [Res E: ja] jag tror att den upplevelsen det vill man gärna ge eleverna för det vet man ju själv [Res D: precis] att man gör någonting och vad jobbigt det var men det gick [Res E: ja] och sen den här WOW nu kan jag det här [alla håller med] det kan man ha med sig till andra ämnen och andra situationer och då måste man ju också ge eleverna den där stödet men ja de både har stöd och eget initiativ då.

Samtidigt ger respondent C ett motsatt perspektiv i diskussionen om stöd från föräldrar genom att ge ett exempel på hur föräldrar kan vara av nytta för eleverna när uppgifterna inspirerar till samarbete och interaktion mellan barn och föräldrar. Respondenterna kommer fram till att föräldrarnas stöd ger en positiv inverkan om den används i samband med läxuppgifter som kräver samarbete med eleverna där föräldrarna delar med av sina erfarenheter istället för att prestera, som exempelvis vid intervjuer. På så sätt menar respondent C att läxan kan vara en länk till föräldrarna och föräldrarna kan få insikt om skolarbetet, och därigenom kan de knytas an till skolan. Både pedagoger med färdighetsämnen och läsämnen är överens om att läxuppgifter som innefattar interaktion och är verklighetsförankrade får igång eleverna eftersom de är motiverande och utvecklande.

Respondent C: jag hade gjort en sådan övning med slättråd till historian, eleverna får helt enkelt gå hem och ta reda på föräldrarnas och mor och farföräldrarnas ålder, antal barn, utbildningsnivå [...] så att när man lägger ihop det får man med sig hela klassen och är liksom hela samhället men sen får de reda på sin egen bakgrund och sin egen historia [...]

Respondent E: den är inspirerande för all är viktiga för att få en helhet där

Respondent C: det är sådant som man kan göra hemma utan problem egentligen

Respondent A: läxan ska vara utvecklande och att man ska vara motiverad och det är ju det att FÅ IGÅNG [alla håller med] det är inte bara att lära in något som man lägger någonstans [...]

Respondent C: jag har bara gjort det några gånger men det blev lyckat [...]

Respondent E: jag gjorde när vi höll på med lärstilar [...] del två var att intervjua en far och morförälder [...] det blev jätte bra, först tänkte jag men Gud så tråkigt kommer de tänka på det här men det gjorde de och ja speciellt på intervjudelen för det är dels att göra frågor och då ska man reflektera över det och få ner det [...]

Respondent D: jo men sådant som knyter an till de själva det tror jag, det tycker de ofta om att hålla på med[...]

Respondent C: men jag tror också för det tror jag att jag var inne på förut, kontakten mellan skolan och föräldrarna för den är faktiskt väldigt viktig

#### 4.2.5 Stödtid

En annan relevant diskussion om stöd som lyfts fram i de enskilda intervjuerna är att införa stödtid för eleverna i en mer omfattande utsträckning. En idé som respondent C uttrycker är att ta bort läxan och minska på lektionstimarna och istället öka på stödtimmar med engagerade pedagoger som är tillgängliga för de elever som söker och behöver hjälp av olika anledningar och kommer på eget initiativ. Respondent B lyfter fram samma förslag och menar att det ideala är om äldre elever hjälper yngre elever för att få in samarbetslärandet.

Respondent C: [...] om jag styrde universum så skulle jag inrätta en skola där undervisningen låg mellan 9-15 varje dag och mellan 8-9 och mellan 15-16 så var det stödtid och då finns alla lärare tillgängliga för alla elever [...] man skulle kunna planera in



alla projektarbeten och ge stöd till de som har dyslexi och svårigheter och ge stöd till de som har svenska som andra språk [...] eleverna skulle känna att lärarna vill hjälpa [...]

Oavsett läxor föreslår respondent A efterlektionstid för att elever ska kunna söka hjälp när de anser att de behöver det. Hon menar att när elever behöver hjälp med förståelsen kommer de på eget initiativ och därför är stödtiden på skolan en chans för elever att få hjälp med läxan eller skolarbetet av tillgängliga pedagoger.

Respondent D betonar däremot att lektionerna ska vara tillräckliga för pedagogen att inbegripa alla moment i det pedagogiska arbetet. Lektionerna är avgörande för elevernas lärande eftersom pedagogen är närvarande och kan finnas till hands vid behov av hjälp. Dessutom anser hon att om eleverna lär sig arbeta effektivt på lektionstid i skolan behöver inte pedagogen använda läxor överhuvudtaget.

Respondent D: [...] de skulle läsa en text då och gå in på en viss sida och läsa den och så svara på frågor då och det skulle räcka ungefär hela lektionen och det gjorde det också då och då var det kanske färdiga 10 minuter tidigare och då fick de gå, jag vill att det ska vara lite så där för sitter de bara och tramsar med facebook då blir de inte klara och då får de göra klart hemma [...] de måste på något sätt ja förstå att man ska, jag vill att de ska jobba i skolan alltså [alla håller med] och det vill ju alla naturligtvis alltså det, försöka få de att förstå det.

#### 4.2.6 Handling i dialog

Resultaten av pedagogernas syn på utveckling av läxor visar att dialogen mellan pedagogerna i arbetslaget är den avgörande kärnan i frågan om förändring och förbättring av den rådande läxsituationen. Dialogen i denna studie leder pedagogerna i fem olika riktningar i diskussionen om utveckling av läxor (se figur 6).

Det första diskussionsämnet är förknippat med dialogen och handlar om elevernas inflytande i frågan om utveckling av läxor. Pedagogerna kommer fram till att eleverna är faktiska resurser för pedagogen med hänsyn till de många års pedagogiska erfarenheter och idéer som eleverna har utsatts för, men för att pedagogen ska komma i kontakt med elevernas egna reflektioner och utvärderingar av läxuppgifter krävs samarbete och interaktion med eleverna. Elevmedverkan och elevinflytande är avgörande för att pedagogen ska hitta elevernas intressen och en förutsättning för att utveckling av läxor ska innefatta elevens bästa. När eleverna medverkar i planering, genomförande och utvärdering av det egna lärandet växer dessutom elevernas tanke-, yttrande-, och handlingsfrihet, vilket är ett strävansmål i läroplanen och bygger på Deweys och Vygotskys utvecklingsteorier (Säljö, 2000). Om eleverna är med och bestämmer vart de ska gå, är det lättare för dem att se hur de ska ta sig dit och hur det kan ske på bästa möjliga sätt. Enligt Österlind (2001) leder medverkan i planering till större inflytande, och därmed ökad motivation och ansvar, bättre prestationer, resultat och självförtroende.

Det andra diskussionsämnet handlar om utbyte av konstruktiva idéer och erfarenheter. Pedagogerna uttrycker att dialogen inte ska styra läxans innehåll utan inspirera och leda fram till meningsfulla diskussioner om läxan i relation till lärande och utveckling. Ett förslag om en läxbank med olika typer av uppgifter och erfarenhetsutbyte för olika ämnen föreslås. De typer av läxor som diskuteras och värdesätts är läxuppgifter som leder eleverna framåt, uppmuntrar elevernas egen kompetens och är verklighetsförankrade och anknyter till det som händer i världen. I relation till detta ger Westlund (2004) Vygotskys vision om att läxan skulle kunna

fungera som en länk mellan skolan och samhället genom ämnet och samhällsknyta skolan istället för att läxan omvandlar elevernas hem och rum till lärorum. Detta kräver att pedagogen själv är uppdaterad och utvecklar sina kunskaper i takt med samhällets utveckling. De ultimata läxuppgifterna, enligt pedagogerna med estetiska ämnen, är idébaserade läxor som sätter igång elevernas tankeprocess och initierar elevernas eget sökande efter kunskap; verklighetsförankrade uppgifter som får elever att interagera med andra människor i samhället och undersöka världen. Detta är kärnan i entreprenör lärandet där tänkandet finns och följer med eleverna hela tiden. Dessa typer av läxor anser pedagogerna berikar elevernas kunskaper och intresse för det egna lärandet och skolarbetet. Dessutom ligger de i linje med Deweys och Vygotskys teorier om en skola baserad på elevens aktiva sökande efter kunskap och elevens möjligheter att testa sig fram, kritiskt granska, fundera och samtala (Säljö, 2000). Det pedagogerna lyfter fram är ideala läxor som kräver att pedagogen vägleder och stöttar eleven i kunskapssökandet för att nå målet som är individualisering vilket innebär att eleven börjar ta ansvar för sitt lärande. För att eleven ska börja ta ansvar för sitt lärande måste pedagogen först uppfylla de sociala målen, dvs. stärka eleverna genom att samtänka och samverka med eleverna för att bygga deras självförtroende att kunna lösa problem på egen hand innan det egna sökandet efter kunskap kan förverkligas. Westlund (2004) menar att utifrån ett elevperspektiv uppfyller inte läxor de sociala målen i läroplanen Lpo 94 eftersom de sker i ensamhet. I samband med diskussionen om läxuppgifter bör därför även en dialog om pedagogens roll i relation till läxuppgifterna diskuteras för att förslagen på läxuppgifter inte ska förbli ett ideal.

Ett angeläget läxproblem som avser elevernas arbetsbelastning blir tydlig i samband med andra diskussionsämnen. Pedagogerna ifrågasätter läxuppgifternas omfattning, kvantitet, och den tid som tar att utföra dem, och menar att större arbeten som projektarbeten måste begränsas och styras eftersom dessa ligger bakom elevernas stress och utmattning. Westlund (2004) bekräftar att stress handlar om relationen mellan arbetsuppgiften och tiden som finns till förfogande. Dessutom ser pedagogen oftast läxan som en uppgift medan eleven ser läxan som brist på tid och därför är läxor för många elever samma sak som stress. Med andra ord finns en obalans mellan uppgift och tillgänglig tid som skapar stress. Pedagogerna anser att lärarna bör föra en dialog och anpassa sina läxor sinsemellan vilket kan hjälpa till att balansera arbetsbelastningen. Det ska vara inom rimliga gränser för vad eleverna kan prestera hemma på egen hand. Dessutom om eleverna får för många läxuppgifter samtidigt, kan läxor utveckla negativa attityder och minskad motivation hos eleverna gentemot skolan (Cooper, 2007). Hellsten (1997) och Westlund (2004) påtalar att om det ska ställas krav på att eleverna ska lära sig planera sin tid och skolarbete bör lärarna i sin tur ha ansvar att skapa balans mellan de krav som ställs och den tid som finns till förfogande eftersom läraren genom läxor har makt att påverka elevernas och föräldrarnas fritid. Studien visar att balans och struktur är avgörande faktorer för att kunna minska på elevernas arbetsbörda. Detta är egentligen ett problem utifrån ett elevperspektiv eftersom eleverna får negativa känslor gentemot läxor när läxan begränsar elevernas fritid och skapar känslan av att arbetet aldrig tar slut. Kralovec & Buell (2000) förklarar att elever upplever stress när de försöker hitta balans mellan fritidsintressen och läxor. Utmaningen för pedagogerna i detta avseende är att se på läxor som en möjlighet att inspirera ett gränslöst lärande i ett gränsland mellan hem och skola, istället för att fokusera på läxor som tid och uppgift (Westlund, 2004).

Detta gränsland skulle kunna vara det pedagogerna föreslår som efterlektionstimmar som stödtid. Stödtid handlar om att skapa förutsättningar för pedagogerna att kunna hjälpa och stötta eleverna med skolarbetet och läxor oavsett anledning eller bakgrund. Tanken bakom stödtid är att minska på lektionstimmarna och istället öka efterlektionstimmarna för att ge eleverna möjlighet att tillsammans med engagerade pedagoger lösa de individuella svårigheter som uppstår i undervisningen. Med lite stöd från en mer kompetent vuxen som strukturerar uppgiften kan elever med svårigheter lösa ett problem eller åtminstone ta sig fram (Säljö, 2000). Westlund (2004) konstaterar i sin undersökning att eleverna hellre föredrar förlängd skoltid för att hinna klart med uppgifter från lektionerna än att på grund av tidsbrist ta hem uppgifterna som läxor. Pedagogerna delar samma åsikt och menar att elever som inte klarar av att utveckla en förståelse på egen hand måste få en möjlighet att söka hjälp på eget initiativ, och därför kan det vara lämpligt att skapa ett forum för stödtimmar. Genom att skapa ett forum för stödtimmar kan dessutom eleverna fokusera på annat än läxor utanför skolan och på så sätt begränsas inte elevernas fritid. Cooper (2007) påpekar att lärande förekommer även utanför skolans värld genom andra medel än läxan. Detta benämns som ett livslångt lärande i läroplanen Lp094 och innefattar en helhetssyn på utbildning där lärande sker i olika miljöer under hela livet. Det är skolans uppdrag att lägga grunden för det livslånga lärandet där lusten att lära, motivationen och attityden till lärande är avgörande för viljan att ständigt utvecklas. Utveckling är en växande och evig process, och därför är meningen med utbildning att uppfostra eleverna för vidare utveckling (Dewey, 1997). Genom att minska på lektionstimmar och öka på stödtimmar begränsas inte elevernas lärande med läxor utan förslaget ger eleverna tid och möjlighet att vistas även i andra lärmiljöer än skolan, som exempelvis fritidsaktiviteter; på så sätt bevaras elevernas lust att lära.

Ett diskussionsämne som går åt två olika riktningar är föräldrarnas stöd i samband med läxuppgifter. Vissa pedagoger ser föräldrarnas stöd som något orättvist och negativt för elevernas motivation och lust, och menar att läxuppgifter inte ska bygga på föräldrarnas stöd som många gånger mynnar ut i frustration. Nilsson (2008) bekräftar detta och menar att den hjälp som eleverna behöver idag är av annat slag än det föräldrarna behövde förr eftersom skolarbetet är mer avancerat än tidigare. Idag krävs det att föräldrarna är kompetenta handledare i pedagogik för att kunna möta sina barns särskilda behov. Walberg och Paschal (1994) uttrycker att föräldrar och lärare som pressar elever framkallar stress och känslor av hopplöshet vilket kan leda till ångest i värsta fall. Eleverna behöver istället verklighetstroga och relevanta mål som inspirerar dem att arbeta för sin egen skull. För att bevara lusten och motivationen måste eleverna klara läxan själv vilket, enligt pedagogerna, förstärker elevernas självförtroende. Lösningar som stöd istället för föräldrar som stöd är ett alternativ för att hjälpa eleverna att lyckas med sina läxuppgifter. Utmaningen är att ge elever likvärdiga förutsättningar och utbildning oberoende av föräldrarnas inflytande eftersom forskning visar att föräldrarnas utbildningsbakgrund har stor effekt på elevernas prestationer (Nilsson, 2008). Kralovec och Buell (2000) påpekar att läxor blir orättvisa när vissa elever har möjligheten att få hjälp av sina föräldrar och andra får klara sig själva. Detta menar de sorterar ut eleverna eftersom föräldrarnas engagemang påverkar elevernas prestationer. Även Cooper (2007) menar att den sociala bakgrunden i familjen påverkar elevernas prestationer och resultat då föräldrarna blir en förebild för barnen att imitera och efterlikna. Det som är avgörande enligt Westlund (2004) är att läraren har koll på vad det innebär att föräldrar får större ansvar för elevernas lärande och utveckling.

Ett motsatt perspektiv på diskussionen om föräldrarnas stöd är att föräldrar kan vara av nytta för eleverna om läxuppgifterna inspirerar till samarbete istället för prestation och frustration. På så sätt behöver inte föräldrarnas utbildningsnivå spela någon roll och påverka elevernas skolprestationer, och skapa klyftor mellan högpresterande och lågpresterande elever som Cooper (2007) och Kralovec och Buell (2000) påvisar. Klyftorna mellan eleverna uppstår när läxor omfattar uppgifter som ger föräldrarna ansvaret för elevernas lärande och utveckling. Pedagogerna menar att tvärtom om läxuppgifter som är verklighetsförankrade, utgår från elevernas egen kompetens, främjar interaktion och samarbete mellan föräldrar och elever, kan alla föräldrar hjälpa sina barn oavsett bakgrund. För trots högre krav på kompetens och trots att skolarbetet är mer avancerat än tidigare betonas i olika undersökningar vikten av föräldrarnas stöd i elevernas skolarbete för att de ska lyckas i skolan (Nilsson, 2008). Föräldrarnas uppgift är inte att vara ansvarig för sitt barns lärande, utan i mötet med sina barn samarbeta, dela med av sina erfarenheter och fungera som stöd. Enligt den proximala utvecklingszonen (se figur 1) kan eleverna genom samspelet komma upp mot högre nivåer i sin utveckling men förståelsen måste komma från eleven själv för att den ska förankras med tidigare erfarenheter (Vygotsky, 1978). Även Nilson (2008) nämner samarbetsläxor som ett sätt att inkludera föräldrarna i skolarbetet oavsett utbildningsbakgrund. Tanken är att eleverna samarbetar med föräldrarna genom intervjun som medel. Sedan tar de med sig föräldrarnas erfarenheter och kunskaper till skolan, och på så sätt ge eleverna bl.a. olika perspektiv på världen, variation på lärandet, insikter om liv och samhälle, och starta en förståelseprocess hos eleverna om kulturell och etnisk mångfald. Dessutom fördjupar det kontakten elever, lärare och föräldrar emellan. På samma sätt menar pedagogerna i studien att föräldrar kan knytas an till skolan genom att de bidrar med sina erfarenheter vilket skapar en länk både mellan föräldrar och barn men även föräldrar och pedagoger.

## 5. Diskussion

Tanken med studien från början var att undersöka vilka pedagogiska argument och resonemang som skulle kunna bidra till utveckling av en handlingsplan för läxor som ett steg mot att förändra och förbättra läxan som inlärningsmetod. Men när begreppet handlingsplan kommer på tal och frågorna kring läxpolicy ställs under intervjuerna intar många av pedagogerna försvarsställning och många upplever frågorna som kritik. Det ger en antydning att läxan är ett område som helst inte bör regleras eller ifrågasättas. Pedagogerna är medvetna om att läxan inte nämns i läroplanen och trots att det inte finns stöd i styrdokumentet upplevs läxan som självklar. En av lärarna uttrycker att läraryrket kan förbli ett kreativt yrke endast om den inte inbegriper alltför många måsten som hindrar pedagogens frirum i hjärnan och därmed kreativiteten. Handlingsplan förknippas med bestämmelser och ger negativa associationer. Däremot föreslår pedagogerna dialogen som ett sätt att närma sig frågan om utveckling av läxor eftersom de anser att de flesta aldrig eller sällan diskuterar läxan med sina kollegor eller reflekterar över den ensam. Läxan kan bara förändras om den först kommer upp på ytan och därför måste utvecklingen börja med tankeutbyten, diskussioner och dialogen som en början på att nå en gemensam syn på läxan. Handlingsplan för läxor blir således handling i dialogen.

## 5.1 Dialog som handlingsplan

Oavsett om pedagogerna har en positiv eller negativ inställning och uppfattning om läxan är dialogen en intresseväckare för de flesta pedagoger. Det finns en förståelse om att tillgången till andra människor och utbytet där emellan som sker i dialogen är kärnan i människans utveckling. Enligt Vygotskys utvecklingsteori är det i samspelet och i mötet med andra människor som resurser skapas och förs vidare. Kunskaper, färdigheter och insikter är inte lagrade i hjärnan utan är integrerade i sociala övningar och erfarenheter, och det är på så sätt som individen är i ständigt utveckling och förändring eftersom det i varje situation finns en möjlighet att tillägna sig kunskaper i samspel med andra människor (Vygotsky, 1978). Detta gör dialogen till det ideala utgångsläget för utvecklingen av läxor. Pedagogerna uttrycker att det aldrig eller sällan förs diskussioner om läxan men för att det ska bli en fråga om utveckling är det lämpligt att i samspel med andra pedagoger i arbetslaget som ett gemensamt mål börja föra en dialog om läxan.

Dewey (1997) och Vygotsky (1978) betonar att meningen med samarbetet och kommunikationen inte är att endast återskapa eller reproducera kunskaper och färdigheter som tidigare generationer har utvecklat, utan de anser att det är viktigare att skapa nya, kreativa lösningar, insikter och tolkningar av redan existerande kunskaper och på så sätt överstiga det kulturella arvet. Läxan är ett föräldrat fenomen och arv som har överförts från generation till generation och kunskapen om den behöver ifrågasättas. Pedagogernas erfarenheter, pedagogiska problem och intressen är nödvändiga för att förståelse och åsikter ska växa fram, och för att förändra läxan till det bättre måste det finnas en vilja att vara delaktig för elevernas intresse och inte enbart för det egna själviska vinnings skull.

Dialogen ska inte ställa krav, styra eller skapa regler utan ge pedagoger möjlighet att diskutera bl.a. erfarenheter, läxans för- och nackdelar, och synen på läxan. Det är således diskussionen som är målet med dialogen vilket innebär att olika diskussionsämnen kan uppstå beroende på pedagogernas bakgrund, erfarenheter, inställning och behov av förändring. Med handledning och stöd från omgivningen kan människan klara av problem som skulle vara svåra att lösa på egen hand. En enkel tanke som i ett större interaktivt och socialt perspektiv kan ge avgörande resultat (Säljö, 2000). Detta kräver att lärarna är självmedvetna, självständiga, kritiskt reflekterande och kan samarbeta med andra men framförallt förutsätter det att pedagogerna ser läxan som ett problem att lösa.

### 5.1.1 Slutsats

Vad krävs för att en förändring ska ske? Förutsättningen för en förändring är att det finns ett problem som behöver lösas. Att läxan inte problematiseras eller ifrågasätts i denna studie har att göra med pedagogernas positiva inställning till läxor och att den är en del av lärarens privata frirum. Svensk forskning visar att läxan tilldelas ett högt värde för att det finns en outtalad tanke att läxor främjar lärande på olika sätt (Hellsten, 1997; Westlund, 2004). Samtidigt visar denna studie att vissa pedagoger faktiskt ifrågasätter läxans värde som inlärningsmetod och ser läxan mer som ett problem i relation till elevernas lärande. Problemet löser pedagogerna själva genom att använda läxan i mindre omfattning som ett verktyg för annat än lärande och utveckling. Det blir därför bara en fråga om läxans vara eller inte vara. Om läxan däremot ifrågasätts och problematiseras i elevernas och andra pedagogers närvaro kan nya möjligheter med läxan frambringas och realiseras. En öppen diskussion om

vad läxan antingen förorsakar eller berikar, kan generera nya idéer, kunskaper, tankar och erfarenheter om läxan. Studien visar att även om det förekommer nya konstruktiva idéer och förnyade tankesätt om läxan får allmänheten sällan ta del av dem eftersom det inte förekommer en dialog eller en pedagogisk diskurs mellan lärarna. Detta förebygger utveckling av läxor eftersom utveckling kretsar kring en medelpunkt, vilket är tillgången till andra människor (Dewey, 1997; Vygotsky, 1978). Dock framgår i studien att en övergripande förändring har skett i uppfattningen av läxor; nämligen att man inte ska ge läxa för läxans skull.

## 5.2 Svagheter och styrkor

Under arbetets gång har det tydligt framgått att forskningsprocessen i denna undersökning har både svagheter och styrkor. En övergripande svaghet är att studien bygger på endast en metod och enligt Denscombe (2000) kan undersökningens giltighet och tillförlitlighet säkerställas med hjälp av metodtriangulering. En kombination av intervjuer, observationer och frågeformulär skulle ha förtydligat forskningsområdet på flera sätt, bl.a. skulle det ha gett en möjlighet att få med större antal respondenter, se ämnet ur olika perspektiv, och bekräfta resultaten. En annan svaghet som framkom i samband med intervjuerna var att några respondenter hade svårt att skilja på vissa intervjufrågor vilket kan ha påverkat studiens reliabilitet. Dessutom kan vissa intervjufrågor ha tolkats på olika sätt av pedagogerna och därför skulle en pilotstudie ha genomförts för att vara säker på att respondenterna uppfattade intervjufrågorna på samma sätt. En tanke som uppstod i samband med en av de enskilda intervjuerna, då pedagogen inte kunde svara på en del frågor, var att respondenterna kunde ha fått intervjufrågorna i förväg för att de skulle kunna ha gett mer genomreflekterade svar. Respondenterna hade aldrig eller sällan reflekterat eller funderat över forskningsområdet. De enskilda intervjuerna fungerade därför som en förberedelse inför fokusgruppsintervjun som var avgörande och av stor betydelse för syftet med studien. En sista svaghet som kan ha påverkat resultaten var att vissa respondenter genomförde intervjun med tidsbrist och var därför stressade under intervjun. Detta kan ha varit förklaringen till de kortare svaren och att vissa frågor upplevdes som svåra att besvara. Styrkan i metodvalet var att det fanns möjlighet att ställa följdfrågor som gav djupare och tydligare svar på frågorna.

### 5.2.1 Att forska vidare

En inspirerande tanke som uppstod i samband med denna studie var att undersöka vilka typer av läxuppgifter som förekommer i olika ämnen. Syftet skulle vara att följa och jämföra hur eleverna arbetar med de olika läxorna och hur de tolkar dem utifrån sina förväntningar, för att därigenom se hur läxuppgifterna berikar eller påverkar elevernas lärande. Det intressanta skulle vara att sedan jämföra resultaten med lärarnas syfte, uppfattning och förväntningar av de olika läxuppgifterna. Helt enkelt genomföra en studie med ett komparativt elev- och lärarperspektiv genom metodtriangulering för att undersöka läxans innehåll, struktur och dessutom effekten av den på elevernas prestationer och inlärning. Dessutom skulle det vara intressant att ta denna studie vidare och med hjälp av metodtriangulering undersöka hur både pedagoger, elever och föräldrar ser på utveckling av läxor, och på så sätt förlägga ett komparativt elev-, lärar- och föräldraperspektiv på studien. Dels för att få en mer nyanserad bild men även för att höja studiens tillförlitlighet.

## Referenser

Cooper, H. M. (2007). *The battle over homework: Common ground for administrators, teachers and parents* (3:e upplagan). Thousand Oaks, California: Corwin Press.

Denscombe, M. (2000). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Dewey, J. (1997). *Demokrati och utbildning* (N. Sjödén, övers.). Göteborg: Daidalos. (Original publicerat 1985)

Hellsten, J-O. (1997). *Läxor är inget att orda om* (Publikation 1997:02). Uppsala: Uppsala universitet, Pedagogiska institutionen.

Hellsten, J-O. (2000). *Skolan som barnarbete och utvecklingsprojekt* (Uppsala Studies in Education, 86). Uppsala: Uppsala universitet.

Kralovec, E., & Buell, J. (2000). *The end of homework: How homework disrupts families, overburdens children, and limits learning*. Boston: Beacon Press.

Lagerberg, H. (2007). *Lärarna: Om utövarna av en svår konst*. Stockholm: Ordfront.

Lgr 62. (1962). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Lgr 69. (1969). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Lgr 80. (1980). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Lpo 94. (1994). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Lindell, E. (1990). *Läxor – hemarbetets utformning och effekter* (Metarapport Nr 2). Stockholm: Skolöverstyrelsen.

*Nationalencyklopedin*. (2010). Sökord: Läxa. 2010-09-03. [www.ne.se](http://www.ne.se)

Nilsson, A. (2008). Ska jag hjälpa dig med läxan? – om föräldrars stöd i skolarbetet. A. Nilsson (Red.), *Vi lämnar till skolan det käraste vi har – om samarbete med föräldrar* (s. 80-87). Myndigheten för skolutveckling. Stockholm: Liber.

Nilsson, A. (2008). Samarbetsläxor och föräldrantervjuer – två exempel på interkulturellt lärande. A. Nilsson (Red.), *Vi lämnar till skolan det käraste vi har – om samarbete med föräldrar* (s. 88-101). Myndigheten för skolutveckling. Stockholm: Liber.

*Pedagogiska uppslagsboken: från A till Ö utan pekpinnar.* (1996). Stockholm: Lärarförbundets förlag.

Skolverket. (2000). *Det livslånga och livsvida lärandet.* Stockholm: Liber.

Strandberg, L. (2006). *Vygotskij i praktiken – bland plugghästar och fusklappar.* Stockholm: Norstedts.

Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap.* Lund: Studentlitteratur.

Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken: Ett sociokulturellt perspektiv* (2:a upplagan). Stockholm: Norstedts.

Vetenskapsrådet (1999). *Forskningsetiska principer inom humanistisk - samhällsvetenskaplig forskning.* Stockholm: Elanders Gotab.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The development of higher psychological processes.* Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Walberg, H. J., & Paschal, R. A. (1994). Homework. I T. Husén & T. Postlethwaite (Red.), *The international encyclopedia of education* (s. 2628-2631). Oxford: Pergamon Press.

Westlund, I. (2004). *Läxberättelser – läxor som tid och uppgift.* Linköping: Linköpings universitet, Institutionen för beteendevetenskap.

Westlund, I. (2007). Läxan - en svårfångad företeelse. I K. Granström (Red.), *Forskning om lärares arbete i klassrummet* (s. 81-94). Myndigheten för skolutveckling. Stockholm: Liber.

Wibeck, V. (2010). *Fokusgrupper: Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod.* Lund: Studentlitteratur.

Österlind, E. (1998). *Disciplinering via frihet: Elevers planering av sitt eget arbete* (Uppsala Studies in Education, 75). Uppsala: Uppsala universitet.

Österlind, E. (2001). *Elevers förhållningssätt till läxor: En uppföljningsstudie* (Rapport 2001:01). Falun: Högskolan Dalarna, Institutionen för kultur och lärande.



## Bilaga 1

### Missivbrev för enskild intervju

Hej!

Jag heter Corceta Acar och läser min sista kurs på lärarprogrammet i Mälardalens högskola. Kursen innehåller ett examensarbete och jag har valt att i mitt arbete studera de uppfattningar som finns om läxan och om en läxpolicy skulle kunna innebära en förändring och utveckling av läxan. För tillfället är jag på Carlforsska gymnasiet som lärarkandidat och vill passa på att fråga 6 lärare om en intervju.

Det är lärarens perspektiv på ämnet som är det relevanta för undersökningen och ber därför om din hjälp genom att ställa upp först på en intervju på 30 minuter enskilt med mig och sedan vid ett annat tillfälle i en gruppdiskussion med 5 andra lärare. Under intervjun och gruppdiskussionen kommer jag att använda mig av en bandspelare och en videokamera som stöd för att kunna bearbeta materialet och referera tillbaka till intervjuerna och gruppdiskussionen. Självklart garanterar jag anonymitet och inga namn eller andra uppgifter som identifierar dig kommer att användas i uppsatsen.

Om du har några frågor angående undersökningen är du välkommen att kontakta mig via mejl:

caro6001@student.mdh.se

Jag tackar för din medverkan!

Corceta Acar

## Bilaga 2

### Missivbrev för fokusgrupp

Hej!

Jag vill börja med att tacka er för att ni tog er tid att ställa upp på första intervjun. Det har varit oerhört intressant att ta del av era åsikter och erfarenheter om läxor. Jag ser fram emot nästa och sista momentet i undersökningen som kommer att handla mer om utveckling i relation till läxor. Iden är att ni tillsammans i en så kallad fokusgruppsintervju ska diskutera relativt fritt om ämnet.

Det är ni som avgör hur länge ni vill diskutera i fokusgruppsintervjun men jag beräknar som max 30-40 minuter. Jag skulle vara tacksam om ni kunde mejla dagar och tider som passar er i både v.45 och v.46 för att hitta en dag och tid som passar er alla.

Återigen vill jag passa på och tacka för er medverkan! Jag vet att ni har mycket på gång.

Corceta Acar

## Bilaga 3

### Intervjuguide för enskild intervju

#### Information

Jag vill börja med att informera dig om att det du nämner under denna intervju kommer att behandlas strikt konfidentiellt, och din identitet kommer inte att avslöjas eller igenkännas i detta arbete.

**Ålder:**

**Ämne:**

#### Inledning

- Hur länge har du arbetat som lärare?
- Läxor nämns inte i Lpo94:
- Vilken inställning har skolan till läxor?
- Varför finns läxor tror du?

#### Uppfattning om läxor

- Hur ser du på läxan i relation till lärande och utveckling?
- Vad har läxan för funktion i din undervisning? Varför ger du läxor?
- (Hur gynnar läxor dig i ditt pedagogiska arbete? Vad bidrar den med?)
- Vilka typer av uppgifter/läxor ger du dina elever vanligtvis?
- Vilka för- och nackdelar ser du med läxor?( utifrån egen undervisning)

#### Utveckling av läxor

- Vilken nytta/effekt har de läxor du ger dina elever på deras lärande och utveckling? Vilken effekt/nytta skulle du vilja läxor bidrag med?
- Vad skulle en eventuell utveckling av läxor i din egen undervisning innebära?
- Vad skulle du vilja förändra eller förbättra med de läxor du ger dina elever?
- Hur tror du skolan och din undervisning skulle förändras/ vara utan läxor? (Vilken betydelse har läxor på elevernas prestationer i skolan?)

#### Argument för en läxpolicy

- Vad anser du om att införa en läxpolicy (handlingsplan för läxor)?
- Vilken funktion ska läxpolicyn ha anser du? Vad ska den innefatta?
- Hur kan en läxpolicy bidra till utveckling av den rådande läxsituationen?
- Vilka för- och nackdelar kan finnas med en läxpolicy?

## Bilaga 4

### Intervjuguide för fokusgrupp

#### **Information**

Jag vill återigen börja med att informera er om att det ni nämner under denna gruppintervju kommer att behandlas strikt konfidentiellt, och era identiteter kommer inte att avslöjas eller igenkännas i detta arbete. Ni kan när ni vill avbryta er medverkan.

#### **Öppningsfråga**

- Börja med att introducera er själva: ämne och antal år som lärare

#### **Stimulusmaterial**

- Läs och reflektera över artikeln, *Läxplågan*, av Peter Frost.

#### **Introduktionsfråga**

- Vad tänker ni på efter att ni har läst artikeln?

#### **Nyckelfrågor** (vid behov)

- Hur löser vi dilemman med läxor?
- (Vissa är för och andra emot. Hur når vi mitten?)
- Vad ska målet med läxor vara? Behöver vi ett gemensamt mål?
- Hur når vi målet? Åtgärder?

#### **Slutfråga**

- Är det någon som vill tillägga något?

## Bilaga 5

# LÄXPLÅGAN

Peter Frost f.d. rektor i Strömsund skrev debattartiklar om läxor och prov. Hans debattartiklar förekom i både Lärarnas tidning och på Skolporten. Hans insändare om läxor återges nedan:

**"Med risk för att häda** vill jag ta upp en diskussion kring en i mitt tycke sällsynt föråldrad och förlegad företeelse i skolans värld, nämligen fenomenet läxor. Med erfarenhet både från skolan och som förälder dristar jag mig till att påstå att läxor är orättvisa, otidsenliga, ansvarslösa och sorterande.

Läxor har en utslagningseffekt som många gånger vida överträffar de förhatliga betygen. Många av argumenten mot betyg delar jag, men vad många uppenbarligen inte tänker på är att samma argument – och många fler – kan användas mot den pedagogiska företeelsen läxor.

**Läxor är orättvisa** genom det ojämlika intrång de gör i barnens fritid och sociala liv i övrigt. Även om lärare numera, åtminstone i de lägre årskurserna, individualiserar läxorna är de orättvisa. Somliga elever använder bara bråkdelen av den tid andra behöver för att klara sina läxor, trots individualiseringen. Denna skillnad i tid och möda märks inte i skolans läxförhör eller prov.

Läxor är orättvisa också därigenom att de ges till barn med mycket olika förutsättningar. Jag menar nu inte i första hand olikheter i barnens förutsättningar, utan mer olikheter i den hjälp och det stöd som barnen kan få i hemmet och som är av mycket skiftande karaktär. Stödet kan också skifta från tid till annan i en och samma familj. Det kan man som lärare måhända tycka vad man vill om, men likafullt är det den verklighet som gör orättvisorna med läxor än tydligare.

**Läxor är otidsenliga** utifrån att barns villkor förändrats så dramatiskt under de senaste decennierna. Den stora skillnaden ligger i att det förr ofta fanns en vuxen (läs mamman) i hemmet när barnen kom hem från skolan. När det blev allt vanligare att båda föräldrarna förvärvsarbetade fanns ändå så sent som för ett decennium sedan möjligheten att göra och få hjälp med läxorna på fritidshemmet. Tidigare har med andra ord vuxna funnits till hands för barnen i en helt annan utsträckning än i dag och kunnat hjälpa och stötta dem i deras läxläsande.

**Läxor är sorterande** på grund av att arbetsinsatsen i samband med läxläsandet ofta inte värderas eller premieras i proportion till den tid som nedlagts. I grundskolans senare årskurser blir det ofta provresultatet som utgör respons, medan det för yngre årskullar handlar om att erövra positiv uppmärksamhet genom att göra eller svara rätt. Omfattningen av det slit barnen lagt ner är i grunden ointressant för skolan. Det är till och med så att om barnet, trots mycket slit hemma, ändå misslyckas på läxförhöret/provet blir skolans belöning ännu mer läxa.

**Läxor är ansvarslösa**, eftersom de överlåter ansvaret för kunskapsinhämtandet till varje enskilt barn, trots att man vet att förutsättningarna i hemmen är så ofantligt olika. När barn misslyckas med sina läxor, eller vad som följer på läxorna, ses det i första hand som en brist hos barnet ("han har slarvat med läxorna") eller barnet och hemmet ("han slarvar med läxorna och får ingen hjälp därhemma"). Skolan/läraren är utan skuld!

Utslagningseffekten är alltså solklar. Barn som, oberoende av skäl, inte får hjälp hemma, som har en trasslig social situation, som behöver vara mycket aktiva på sin fritid eller som helt enkelt inte orkar med sina läxor, förs undantagslöst till gruppen "inte riktigt dugliga". Och det märkliga inträffar att alla dessa unga får ännu mer läxor, ännu mer att göra hemma, ännu mer att läsa, ännu mer att träna, ännu mer att tentera av i form av prov och omprov, som i sin tur fordrar ännu mer läsning på egen hand!

**Men vad är då läxorna till för? Vilken funktion fyller de?**

Mycket förenklat kan man säga att lärare som arbetar med de yngsta barnen menar att läxan är till för att barnen ska vänja sig. Skaffar man sig en "god vana" att arbeta disciplinerat hemma har man en fördel av det senare i livet. Argumentet är alltså av moralisk art.

Ett annat försvar för läxor är att "barnen vill ha läxor" i de lägre årskurserna. Det stämmer, men det beror på den bild föräldrarna förmedlar till sina barn från sin skoltid. För dem är skola lika med läxor.

Lärare som arbetar med 10–12-åringar hävdar att barnen måste vänja sig vid läxor inför slutåren i grundskolan – då betygen ska sättas. Argumentet för att ge läxor bygger alltså på det överhängande hot som heter betyg.

De lärare slutligen som undervisar i grundskolans tre sista årskurser uppger att de måste ge läxor för att "hinna med kursen". Om man inte gör det kan man nämligen få kritik från gymnasiet för det "material" man lämnar ifrån sig.

**Min allvarliga och bestämda uppfattning** är därför att läxor av den typ som fortfarande används på många skolor tillhör en förgången tid. De har utvecklats till att bli en planerad och utstuderad misshandel av barn. Alldeles för många barn far illa av systemet med läxor. Jag påstår också att läxor orsakar åtskilliga konflikter i hemmen. De flesta föräldrar, om än inte alla, vet exakt vad jag menar."